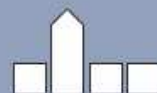

2. međunarodna konferencija
**REVITALIZACIJA MALIH POVIJESNIH GRADOVA
I NJIHOVOG OKRUŽENJA
U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJ**

2nd international conference
**REVITALISATION OF HISTORICAL SMALL TOWNS
AND THEIR HINTERLAND**

Mošćenice (Croatia) 2009.

SAŽETCI | SUMMARIES

Nakladnik | Publisher
Hrvatska sekcija ECOVAST-a
Froudeova 78, Zagreb

Za nakladnika | For the publisher
mr.sc. Biserka Dumbović Bilušić

Glavni urednik | Editor in Chief
mr.sc. Biserka Dumbović Bilušić

Izvršni urednik | Managing Editor
Nikša Božić

Recenzenti | Reviewers
prof.dr.sc. Sonja Jurković
prof.dr.sc. Dragan Magaš
prof.dr.sc. Robert Mohović
dr.sc. Ratko Vučetić

Prijevod na engleski jezik | English translation
Martina Ožanić
Miona Muštra

Grafičko oblikovanje | Layout
Nikša Božić

Tisak i uvez | Print and binding
Studio Hrg, Zagreb

ISBN 978-953-97540-1-1
CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 719013

2. međunarodna konferencija

**REVITALIZACIJA MALIH POVIJESNIH GRADOVA
I NJIHOVOG OKRUŽENJA
U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI**

Mošćenice, 23.-24. listopada 2009.

2nd international conference

**REVITALISATION OF HISTORICAL SMALL
TOWNS AND THEIR HINTERLAND**

Mošćenice (Croatia), October 23-24, 2009

ECOVAST HRVATSKA SEKCIJA

Sažetci | Summaries

2. međunarodna konferencija
**REVITALIZACIJA MALIH POVIJESNIH GRADOVA
I NJIHOVOG OKRUŽENJA
U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI**

Mošćenice, 23.-24. listopada 2009.

2nd international conference
**REVITALISATION OF HISTORICAL SMALL TOWNS
AND THEIR HINTERLAND**

Mošćenice (Croatia), October 23-24, 2009

Organizatori:

Hrvatska sekcija ECOVAST-a
Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga

Suorganizator:

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Odbor za baštinu i prostor

Znanstveni odbor:

prof.dr.sc. Sonja Jurković,
prof.dr.sc. Dragan Magaš,
prof.dr.sc. Robert Mohović,
dr.sc. Ratko Vučetić,
mr.sc. Biserka Dumbović Bilušić

Organizacijski odbor:

Veseljko Velčić, prof.,
mr.sc. Elena Rudan,
Pam Moore
Tihana Stepinac Fabijanić prof.,
Nikša Božić, dipl.ing.arh.,
Branka Širinić, prof.
mr.sc. Valerija Kelemen Pepeonik

Pokrovitelji:

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Primorsko-goranska županija
Općina Mošćenička Draga

Konferencija je održana kao dio projekta „Mali gradovi“ Hrvatske sekcije ECOVAST-a
i kao dio projekta „Mošćenice – živi grad muzej“ Katedre Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.

Sadržaj

Proslov	8		
UVOD			
Biserka Dumbović Bilušić: Ciljevi projekta: Mali gradovi i njihovo okruženje - obnova i održivi razvitak	10	Branko Blažević, Adriana Jelušić: Značaj urbanističkih planova za revitalizaciju malih povijesnih gradova (slučaj: Novi Vinodolski – Vrbnik – Lovran)	35
Veseljko Velčić: O projektu Mošćenice - živi grad muzej	14	Nikša Božić, Sandra Jakopec, Mirela Čordaš: Prostorno planiranje i projekti revitalizacije povijesnih naselja	36
Tihana Stepinac Fabijanić: ECOVAST i mali gradovi Europe – od Retza do Mošćenica	15	Nenad Lipovac: Zaštita povijesnih gradova u okviru zakonodavstva u Hrvatskoj	38
ŠIRI PROSTORNI I DRUŠTVENI ASPEKTI I PRISTUPI		ODRŽIVI RAZVITAK MALIH POVIJESNIH GRADOVA I OKRUŽENJA	
Phil Turner: Opstanak malih europskih gradova	17	Biserka Dumbović Bilušić, Valerija Kelemen Pepeonik: Održivi razvitak u okviru koncepta kulturnog krajolika	40
Pam Moore: Mali povijesni gradovi Europe u vrijeme gospodarske krize	20	Marinela Krstinić Nižić, Ognjen Blažević: Europska podrška ulaganjima u obnovu i održivi razvitak malih povijesnih gradova	41
Zoran Skala: Epohalna kriza i nova uloga ruralnog prostora	21	Jasenska Kranjčević: Turizam - mogućnost za razvoj malih gradova	42
Angelina Svirčić Gotovac: Razvoj malih gradova u hrvatskoj mreži naselja	22	Dora Smolčić Jurdana: Održivi razvoj turizma i prihvatni potencijal malih povijesnih gradova	43
Jelena Zlatar: Održivi razvoj malih gradova	23	Theodor de Canziani: Otvoreni atelier kipara Ljube de Karine kao umjetnički razvojni resurs Libumije	44
Dušica Seferagić, Angelina Svirčić Gotovac, Jelena Zlatar: Sociološki pristup krajolicima u Hrvatskoj: Primjeri mediteranskog krajolika	25	Višnja Zgaga: Mošćenice-muzej?	47
POVIJESNO – UMJETNIČKE I DRUGE ISTRAŽIVAČKE TEME		Vida Pust Škrkulja: Djelovanje udruge Prijatelji baštine - <i>Amici hereditatis</i> u projektu uspostave sustavne skrbi za baštinu Ivanić grada	48
Zlatko Karač: Urbanističko komunalne odredbe u srednjovjekovnim statutima malih gradova: Mošćenica, Veprinca i Kastva	26	Dušan Peršić, Ivo Mileusnić, Frane Babić: Revalorizacija kulturno-povijesne baštine Lovrana	49
Ratko Vučetić: Prostor i struktura vinodolskih gradova – primjer Hreljina	27	PROJEKTI I REALIZACIJE	
Darja Radović Mahečić: Malinska na otoku Krku 1909-2009.- sto godina organiziranog turizma	28	Vesna Mikić: “In terreg” projekti održivog razvoja regija i edukacija studenata arhitekture	51
Daina Glavočić: Mjesno groblje Mošćenice	30	Nikola Albaneže: Idejni nacrt za interpretaciju omišaljske baštine	53
Vlasta Zajec: Mošćenice – odabrani primjeri sakralne baštine	31	Sanja Gašparović, Azra Suljić: Urbanističko konzervatorska praksa na prostoru grada Labina	54
Željka Čorak: Privatne zalihe, opće dobro - kuća dr. Mladena Križa u Čabru	32	Alan Braun, Nataša Jakšić: Arhitektonski snimak postojećeg stanja temelj zaštite malih povijesnih gradova	56
Irina Udicki: Područje Petrovaradinske tvrđave – identifikacija i procena karaktera predela	32	Koraljka Vahtar Jurković, Hicela Margan: Projekt <i>Putovima Frankopana</i> – revitalizacija frankopanskih kaštela Vinodola	56
PROSTORNO PLANERSKI I ZAKONSKI OKVIRI		Koraljka Vahtar Jurković, Hicela Margan: Revitalizacija kulturno povijesnih cjelina na području Primorsko-goranske županije u sklopu međunarodnih projekata	58
Gordana Uroda, Mladen Črnjar: Prostorno planska dokumentacija u funkciji zaštite i valorizacije malih povijesnih gradova spomeničke baštine u Primorsko-goranskoj županiji	34		

Contents

Prologue	9		
INTRODUCTION			
Biserka Dumbović Bilušić: Aims of the Project: Small Towns and Their Hinterland– Revitalisation and Sustainable Development	12	Nikša Božić, Sandra Jakopec, Mirela Čordaš: Spatial Planning and Projects for Revitalisation of Historic Settlements	36
Veseljko Velčić: About the Project Mošćenice – the Living Museum Town	14	Nenad Lipovac: Protection of Historical Towns - Relation to Historical Values and Contemporary Needs through the Eyes of Croatian Legislation and Actual Planning Practice	38
Tihana Stepinac Fabijanić: ECOVAST and Small European Towns: from Retz to Mošćenice	16		
WIDER TERRITORIAL AND SOCIAL ASPECTS AND APPROACHES		SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SMALL HISTORIC TOWNS AND THEIR HINTERLAND	
Phil Turner: Survival of Small European Towns	17	Biserka Dumbović Bilušić, Valerija Kelemen Pepeonik: Sustainable Development of Small Historical Towns as Part of the Cultural Landscape Concept	40
Pam Moore: Small Historic Towns of Europe in the Economic Downturn	20	Marinela Krstinić Nižić, Ognjen Blažević: European Support for Investments in Restoration and Sustainable Development of Small Historic Towns	41
Zoran Skala: Epochal Crisis and the New Role of Rural Setting	21	Jasenka Kranjčević: Tourism – a Possibility for Small Towns Development	42
Angelina Svirčić Gotovac: Development of Small Towns in the Croatian Settlements' Network	22	Dora Smočič Jurdana: Tourism Sustainable Development and Carrying Capacity of Small Historic Towns	43
Jelena Zlatar: Sustainable Development of Small Towns	23	Theodor de Canziani: Ljubo de Karina's Open Atelier as an Art Catalyst for Revitalisation of the Liburnia Area	44
Dušica Seferagić, Angelina Svirčić Gotovac, Jelena Zlatar: Sociological Approach to Landscapes in Croatia - Examples of the Mediterranean Landscape	25	Višnja Zgaga: Mošćenice – a Museum?	47
		Vida Pust Škrgulja: Activities of the „Friends Of Heritage –Amici Hereditatis“ Association in the Project of Establishing Systematic Care for the Heritage of the Historic Ivanić Grad	48
STUDIES FROM ART HISTORY AND OTHER AREAS		Dušan Peršić, Ivo Mileusnić, Frane Babić: Revalorisation of the Historical and Cultural Heritage of Lovran	49
Zlatko Karač: Town Planning and Communal Regulations in Medieval Town Statutes of Mošćenice, Veprinac and Kastav	26		
Ratko Vučetić: Space and Structure of Vinodol Towns – The Example of Hreljin	27	PROJECTS AND EXAMPLES	
Darja Radović Mahečić: Malinska on Krk Island 1909–2009 – a Hundred Years of Organized Tourism	28	Vesna Mikić: The "Interreg" Sustainable Development Projects and the Education of Architecture Students	51
Daina Glavočić: Mošćenice Town Cemetery	30	Nikola Albaneže: Preliminary Design for the Interpretation of Omišalj's Heritage	53
Vlasta Zajec: Mošćenice – Selected Examples of Sacral Heritage	31	Sanja Gašparović, Azra Suljić: Town Planning and Conservation Practice in the Town of Labin	54
Željka Čorak: Private Stocks, Common Good - the House of dr. Mladen Križ in Čabar	32	Alan Braun, Nataša Jakšić: Architectural Survey as a Base for Preservation of Small Historic Towns	56
Irina Udicki: Area of Petrovaradin Fortress - Identification and Evaluation of Site's Characteristics	32	Koraljka Vahtar Jurković, Hicela Margan: Following the Paths of Frankopans Project - Revitalisation of Frankopan Castles of Vinodol Area	56
		Koraljka Vahtar Jurković, Hicela Margan: Revitalisation of Cultural-Historic Zones in Primorsko-Goranska County as a Part of International Projects	58
PHYSICAL PLANNING AND LEGAL FRAMEWORKS			
Gordana Uroda, Mladen Črnjar: Physical-Planning Documentation in the Function of Protection and Valorization of Small Historic Towns of Cultural Heritage in Primorsko-Goranska County	34		
Branko Blažević, Adriana Jelušić: Importance of Town-planning Schemes for Revitalisation of Small Historical Towns (Case Studies: Novi Vinodolski – Vrbnik – Lovran)	35		

Proslov

Zbornik sažetaka koji je pred Vama, pripremi je materijal 2. međunarodne konferencije znanstveno-stručnog karaktera: Revitalizacija malih povijesnih gradova i njihovog okruženja u Primorsko-goranskoj županiji.

Organizatori konferencije su Hrvatska sekcija ECOVAST-a (Europsko vijeće za sela i male gradove) i Katedra Čakavskog sabora općine Mošćenička Draga čiji je višegodišnji projekt „Mošćenice - živi grad muzej“, kao jedan od modela iz prakse, težište programa ovoga skupa. Suorganizator konferencije je Odbor za baštinu i prostor Društva povjesničara umjetnosti, čije je stručno težište djelovanja praćenje stanja i odnosa prema kulturnoj i prostornoj baštini.

Aktivnost ECOVAST-a posebno je usmjerena na očuvanje i unapređivanje kulturno-povijesnih, okolišnih, socijalnih i gospodarskih vrijednosti, te na cjelovit i održiv razvitak sela i malih gradova Hrvatske, djelujući ponajprije putem umrežavanja ljudskih resursa, ideja, aktivnosti, znanja i prakse. Povod za organiziranje ovoga skupa jest projekt „Obnova i održivi razvitak malih gradova i njihova okruženja u Hrvatskoj“ koji se naslanja na projekt ASSET (Akcija za podupiranje europskih malih gradova i trgovišta) što ga provodi međunarodni ECOVAST, povezujući tako europsku i hrvatsku praksu. Ova međunarodna konferencija, dio je spomenutog projekta, započetog s prvom konferencijom „Mali europski gradovi – uloga u razvoju ruralnih prostora i očuvanju baštine“, održanom u Samoboru 13.-17. listopada 2007. te donošenjem tzv. Samoborske deklaracije.

Djelovanje Katedre čakavskog sabora Općine Mošenička Draga usmjereno je na lokalne vrijednosti, njihovo održavanje i zaštitu, te održivo korištenje, s težištem na zaštiti i održavanju baštine, izučavanju povijesti Brseča i Brseščine, te Mošćenica i Mošćeniščine, izučavanju i unapređenju čakavskog jezika i glagoljice i umjetničkog stvaralaštva, proučavanju odnosa turizma i kulture, te na sustavu informiranja i edukacije stanovništva i turista. Tendencija projekta: „Mošćenice - živi grad muzej“ jest razvijanje grada Mošćenica kao spoja tradicijskih vrijednosti u suvremenom okruženju i svakodnevnom životu ljudi.

Interes organizatora koji se kreće od europskog do lokalnog, od općeg do posebnog vidljiv je u koncepciji konferencije, podijeljene u dva tematska bloka; prvi je usmjeren na projekt „Mošćenice –živi grad muzej“ i metodološki pristup obnovi, a drugi na širu problematiku malih gradova i njihova okruženja. Raspon tema obuhvaća povijesna, povijesno umjetnička, sociološka, geografska, prostorno-planska, urbanistička, te edukativna istraživanja i promišljanja u funkciji poboljšanja stanja i unapređenja kvalitete života u malim gradovima.

Posebno nam je drago što se ova konferencija odvija u 25. godini postojanja međunarodnog ECOVASTa, osnovanog 1984.

Valerija Kelemen Pepeonik
Tajnik Hrvatske sekcije ECOVAST-a

Prologue

The collection of abstracts is a preliminary material of the 2nd International Scientific Conference Revitalisation of Small Historic Towns and their Hinterland in Primorsko-Goranska County.

The Conference is organized by the Croatian section of ECOVAST (The European Council for the Village and Small Town) and the Chair of the Chakavian Council of the Municipality of Mošćenička Draga whose year-long project Mošćenice the Living Museum Town represents the focus of this conference's programme as one of the models from practice. The conference's co-organizer is Heritage and Environment Committee of the Croatian Society of Art Historians whose professional activities include monitoring and pointing out the problems connected to unacceptable methods and relations towards cultural and landscape heritage.

ECOVAST's activities are particularly oriented towards protection and improvement of cultural-historic, landscape, social and economic values, and to an integral and sustainable development of villages and small towns of Croatia, working primarily by means of connecting human resources, ideas, activities, knowledge and practice. The principal cause for the organization of this Conference is Revitalisation and Sustainable Development of Small Towns and their Hinterland in Croatia project, based on ASSET project (Action to Strengthen Small European Towns) implemented by ECOVAST International having thus united European and Croatian practice. This international conference is a part of the afore mentioned project launched by the first conference „Small European Towns – Their Role in Rural Development and Heritage Protection“ held in Samobor in October 13-16/17 in 2007, when the Samobor Declaration was issued.

Activities of the Chair of the Chakavian Council of Municipality of Mošćenička Draga are directed towards local values, their preservation and protection and to the sustainable use, focusing on: heritage protection and preservation, study of the history of Brseč and Mošćenice and their area, the study and improvement of the chakavian language and Glagolitic alphabet, artistic creation, study of the relationships between tourism and culture, development of information and education system of citizens and tourists. The aim of Mošćenice-town museum alive project is the development of Mošćenice as a meeting point of traditional values in contemporary surroundings and everyday life of its citizens.

The organizer's interests, which develop from European to local, from general to particular, are visible in the concept of the conference which is divided into two thematic sections: the first is focused on Mošćenice-town museum alive project and a methodological approach to renovation, whereas the second is focused on wider problems of small towns and their hinterland. The range of themes includes historic, art-historic, social, geographical, physical planning, urban and educative research and study in order to improve the current condition and enhance the quality of life in small towns.

It is our great pleasure that this Conference is being held in the year of the 25th anniversary of foundation of ECOVAST International, set up in 1984.

Valerija Kelemen Pepeonik
Secretary of the Croatian Section of ECOVAST

Ciljevi projekta: Mali gradovi i njihovo okruženje – obnova i održivi razvitak

Druga međunarodna konferencija: Revitalizacija malih povijesnih gradova u Primorsko-goranskoj županiji (Pilot projekt Mošćenice – živi grad muzej), odvija se kao dio projekta: Mali povijesni gradovi i njihovo okruženje – obnova i održivi razvitak, pokrenut od hrvatske sekcije ECOVAST-a, a u sklopu europskog projekta ASSET (Action to Strengthen Small European Towns) vođenog od međunarodnog ECOVAST-a. Polazište projekta je da su prirodna, graditeljska i nematerijalna baština malih povijesnih gradova i njihova okruženja temeljni resursi za razvojne programe i ostvarivanje kvalitete života u njima. Jedinstvenost kulturnih, prirodnih, gospodarskih i socijalnih obilježja malih gradova i okolnog krajolika s kojim su povezani povijesnim, prostornim, administrativnim i funkcionalnim vezama, od posebne su vrijednosti ne samo za lokalnu, već i širu zajednicu, predstavljajući istovremeno dio europske kulturne raznolikosti.

Kultura malih gradova kao višestoljetni oblik tradicije naseljavanja, važna je sastavnica prostornog identiteta Hrvatske, a njihova zaštita i održavanje od velikog su značaja za očuvanje nacionalne kulture. Današnje stanje pokazuje da su se povijesne uloge i stupanj značenja malih gradova promijenili, dovodeći često urbane strukture i prostorni integritet do ugroženosti. Prijetnje i uzroci ugroženosti i propadanja povijesnih struktura leže s jedne strane u zapuštenoj gospodarskoj osnovi i nedostatku interesa za baštinu, a s druge u prekomjernom razvoju i neodgovarajućim metodama obnove povijesnih struktura. U oba slučaja promjene izazivaju gubitak, propadanje ili umanjivanje naslijeđenih vrijednosti povijesnih urbanih ambijenata i pripadajućeg krajolika. Postoje velike razlike u tipovima, oblicima, strukturama, ali i kvaliteti života u malim gradovima i njihovim okruženjima u pojedinim hrvatskim regijama, naročito među onima u kontinentalnom i priobalnom dijelu zemlje. Uzimajući u obzir specifičnosti pojedinih regija i različitost problema ugroženosti malih gradova, planira se održavanje nekoliko tematskih znanstveno stručnih skupova i okruglih stolova u gradovima pojedinih kulturnih regija. Okviro su postavljene sljedeće teme: Mali povijesni gradovi Primorsko-goranske županije, Utrvrde i gradovi protuturske obrane Vojne krajine, Mali gradovi i trgovišta sjeverozapadne Hrvatske, Povijesni gradovi i naselja kraških polja Velebita i Dinarida, Mali povijesni gradovi Istre i njihova okruženja, Povijesna naselja doline rijeke Neretve i konavoskog polja, Povijesni gradovi i naselja srednjodalmatinskih otoka, Mali gradovi i njihovo okruženje u priobalju Dalmacije te Mali gradovi i njihovo okruženje u Slavoniji.

Glavni cilj projekta je naglasiti značenje baštine malih povijesnih gradova kako bi postala aktivni činitelj i temeljna odrednica za definiranje modela održivog razvitka. Slijedom toga želi se potaknuti izrada strategije obnove malih povijesnih gradova i njihovog okruženja na nacionalnoj i regionalnim razinama čime bi se uspostavili okviri i stručni standardi za poboljšanje stanja te zaštitu njihove kulturne i prirodne baštine. Naglasak je na potrebi urbane obnove i regeneracije naslijeđenih kulturno povijesnih, estetskih, ekoloških i prirodnih vrijednosti, uvažavajući znanstvene, stručne, društvene i gospodarske aspekte. Osnovno je polazište da kulturno i prirodno naslijeđe malih povijesnih gradova i njihovog pejzažnog okruženja može imati važnu ulogu u prostornom i gospodarskom razvitku pojedinih područja. Glavni interes projekta usmjeren je na probleme povijesnih urbanih struktura i njihove prilagodbe suvremenim namjenama, ali i promjenama koje se događaju u njihovom pejzažnom okruženju. Prioritetni zadatak je spriječiti devastaciju fizičkih struktura povijesnih gradova koju izazivaju propadanje ili neodgovarajuća (nestručna obnova, bez poštivanja konzervatorskih uvjeta i smjernica) te neprimjerena gradnja u njihovom okruženju. Treba onemogućiti širenje građevinskih područja u predjele vizualne izloženosti gradskih formi, kojima se narušava karakteristična vizualna pojavnost - slika grada (townscapes). Namjera je potaknuti interes znanstvenika, stručnjaka, odgovornih osoba iz državnih tijela i institucija, jedinica lokalne uprave i samouprave, vlasnika, investitora i udruga te svih stanovnika i zainteresiranih za problematiku obnove i održivog razvitka. Također je važno pružiti podršku i stručnu pomoć pozitivnim primjerima, pojedinačnim i lokalnim inicijativama na obnovi i promicanju vrijednosti kulturne i prirodne baštine, kao što je slučaj s projektom Mošćenice-živi grad muzej, prepoznat kao jedan od mogućih modela i tema međunarodne konferencije.

Cilj konferencije je donijeti zaključke za koji su polazne teze proizašle iz pisanih radova tridesetak sudionika ovog znanstveno stručnog skupa i okvima su podloga za donošenje Memoranduma Mošćenica:

1. Afirmirati sustav malih gradova i središnjih naselja kao najvažniji dio strateških prostornih i razvojnih planova Republike Hrvatske, županija, gradova i općina uz naglašavanje važnosti policentričnog tipa prostorne mreže gradova u kojoj svaki mali povijesni grad ima različit identitet i komplementarnu ulogu

2. Uspostaviti sustavnu evidenciju malih povijesnih gradova i jedinstveni informacijski sustav dokumentiranja, vrednovanja i praćenja stanja, koje bi provodila specijalizirana ustanova, npr: centar ili institut za male gradove
3. Potaknuti sustavna istraživanja povijesnih gradova, njihovih urbanih i graditeljskih struktura te uspostaviti jedinstvene kriterije vrednovanja povijesnih cjelina i pripadajućih struktura, načina života i tradicije; te odgovarajućih komparativnih analiza, u okviru interdisciplinarnih struka. Rezultati istraživanja trebali bi se ugraditi u Planove zaštite i obnove povijesnih gradova
4. Treba usmjeriti sustavna istraživanja vezana uz definiranje i uspostavljanje jedinstvene tipologije gradova i naselja u Hrvatskoj
5. Očuvati kvalitete pejzažnih okruženja gradova te spriječiti širenje nove gradnje u okruženje malih povijesnih gradova koje ne vodi brigu o zatečenim prostornim odnosima, kapacitetu i krajobraznim obilježjima. Preobrazba i planiranje prostora moguće je jedino kroz prethodnu izradu Pejzažnih studija i planova
6. Na nacionalnoj, regionalnim i lokalnim razinama kreirati i donijeti strategiju obnove i razvitka malih povijesnih gradova i njihova okruženja
7. Iako osnovni model i pristup revitalizaciji polazi s općih stanovišta, zbog različitosti svakog od povijesnih gradova treba pristupiti analizi specifičnosti područja i definiranju pojedinačnih ciljeva, uz suradnju i pomoć stručnih državnih tijela i institucija te županije kao koordinatora razvoja, za svaki od pojedinačnih slučajeva
8. Ekonomski aspekti urbanog razvoja trebaju biti usmjereni prema cilju dugotrajne zaštite baštine, a održivi razvoj treba biti temeljen na suvremenoj interpretaciji kulturne (materijalne i nematerijalne) i prirodne baštine
9. Održivi razvitak podrazumijeva i prostorni kontekst, tako da osim povijesne cjeline u obzir treba uzeti i njezino okruženje kojim je povezana povijesnim, fizičkim, funkcionalnim, društvenim i ostalim odnosima
10. Potrebno je razvijati alate planiranja i strategije za konzervaciju i upravljanje i onih područja koja zajedno oblikuju okruženje povijesnog grada (historic urban landscape), a posebno je važno usklađivanje nove gradnje s povijesnim urbanim kontekstom
11. Treba uskladiti zakone i propise (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i Zakon o prostornom uređenju i građenju) koji se primjenjuju na obnovu povijesnih gradova, a za povijesne cjeline gradova postaviti obvezu izrade Konzervatorsko urbanističkog plana.
12. Radi učinkovitog očuvanja, zaštite i promocije baštine za zaštićenu povijesnu urbanu cjelinu treba donijeti Plan upravljanja (Management plan) koji kroz participaciju sudjelovanja uključuje sve relevantne dionike (stakeholders): ustanove i tijela institucionalnog i civilnog društva na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini
13. Ključni akteri za provedbu održivog razvoja u manjim zajednicama trebali bi biti temeljeni na lokalnoj inicijativi i privatnom poduzetništvu, a lokalna baština glavni faktor razvoja
14. Jedna od mogućih strategija održivog razvitka koja uključuje baštinu malih povijesnih gradova i njihova okruženja je razvitak kulturnog turizma
15. Treba pripremati projekte za uključivanje u razne europske pred pristupne fondove

Biserka Dumbović Bilušić
Predsjednica Hrvatske sekcije ECOVAST-a

Aims of the Project: Small Towns and their Hinterland– Revitalisation and Sustainable Development

2nd International conference: Revitalisation of Small historic Towns in Primorsko-goranska County (Mošćenice –the Living Museum Town Pilot project) is organized as a part of the project Small historic towns and their hinterland – restoration and sustainable development. It has been initiated by the Croatian section of ECOVAST within the European ASSET project (Action to Strengthen Small European Towns) which is conducted by the International ECOVAST. The project's starting point is that natural, architectural and intangible heritage of small historic towns and their hinterland represent the fundamental resources for development programmes and improvement of the quality of life in them. The unique qualities of cultural, natural, economic and social features of small towns and their surrounding landscape, with which they establish historic, spatial, administrative and functional connections, are of specific values not only for the local, but also for a wider community, at the same time representing a part of European diversity.

The culture of small towns, as a centuries-old traditional form of settlement, creates an integral element of Croatian spatial identity, and their protection and maintenance are of great importance for the preservation of national culture. They have been connected with their surroundings through spatial, functional, administrative and other connections during their long historical development, having assumed the role of an initiator and a holder of their development. Today's condition shows that historical roles and the degree of importance of small towns have changed, which has frequently brought urban structures and spatial integrity to the point of being endangered. On one hand, the threats and reasons which lead to the deterioration and endangered state of historic structures lie in a neglected economic base and the lack of interest for heritage, and on the other hand, in excessive development and inadequate methods for historic structures' restoration. In both cases, the changes have caused loss, deterioration or degradation of inherited values of historic towns and their landscape. Various Croatian regions show great differences in types, forms, structures, as well as in the quality of living in small towns and their surroundings, especially between the mainland and coastal parts of the country. Considering the specific qualities of particular regions and the diversity of problems of endangered small towns, there is a plan to organize several thematic scientific conferences and round-tables in towns of particular cultural regions. The following general themes have been outlined: Small historic towns in Primorsko-goranska county; Fortifications and towns built as a defence against the Ottomans on

the territory of the former Croatian Military Border; Small towns and former market-towns in north-western part of Croatia; Historic towns and settlements of karst fields of Velebit and the Dinaric Alps; Small historic towns of Istria and their hinterland; Historic settlements of the Neretva valley and Konavle field; Historic towns and settlements of Central Dalmatian islands; Small towns and their hinterland in coastal Dalmatia; Small towns and their hinterland in Slavonia

The project's main goal is to emphasize the importance of small historic towns' heritage in order for it to become an active factor and key determinant for defining a sustainable development model. Consequently, there is a wish to encourage the making of a strategy for the renovation of small historic towns and their hinterland on national and regional levels, which would establish a framework and professional standards for the condition's improvement and protection of their cultural and natural heritage. The emphasis lies on the need for urban renovation and the regeneration of the inherited cultural, historic, aesthetic, ecological and natural values, whilst respecting the scientific, professional, social and economic aspects. The basic starting point is that cultural and natural heritage of small historic towns and their surroundings can play an important role in the spatial and economic development of particular areas. The project's main interest is oriented towards the problems of historic urban structures and their adjustment to contemporary purposes, but also to the changes which take place in their surroundings. The top priority task is to prevent the devastation of physical structures of historic towns caused by deterioration or inadequate (unprofessional renovation without the compliance with conservation requirements and guidelines) and inappropriate construction works in their surroundings. It is necessary to prevent the extension of construction zone onto the area of visual exposure to the town forms, which disturbs its characteristic visual manifestation – the townscape. The intention is to inspire the interest of scientists, experts, authorities in public institutions and firms, local administration and government, owners, investors and organizations, as well as all inhabitants and interested parties for the problems of renovation and sustainable development. Furthermore, it is important to give support and professional help to the positive examples, individual and local initiatives for renovation and promotion of cultural and natural heritage values. Such is the case with Mošćenice – the Living Museum Town project, which has been recognized as one of possible models and chosen for the topic of the international symposium.

This conference's goal is to reach conclusions whose starting theses are derived from the papers written by participants of this symposium and represent a general background for their formulation.

The following theses are the starting points for debates and the basis for issuing the Mošćenice Memorandum:

1. Establishment of a system of small towns and central settlements as the most important part of strategic town and development plans for the Republic of Croatia, counties, towns and municipalities, besides emphasizing the significance of polycentric type of physical towns' network in which each small historic town has a different identity and a complementary role.
2. Establishment of a systematic register of small historic towns and a unique information system of documentation, assessment and monitoring, which would be carried out by a specialized institution, for example: centre or institute for small towns.
3. Encouraging a systematic research of historic towns, their urban and building structures and defining uniform assessment criteria for historic zones, their structures, way of living and traditions, in addition to correspondent comparative analysis within interdisciplinary fields. The results given by these researches should be integrated into the historic towns' protection and renovation plans.
4. It is necessary to direct the systematic research connected with the definition and establishment of a unitary typology of towns and settlements in Croatia.
5. Preserve the landscape values of towns and prevent the spreading of new constructions into small historic towns' area, which show no concern about the spatial relations, capacity and landscape characteristics. Transformation and physical planning can only take place by way of prior landscape studies and plans.
6. To create a strategy of renovation and development of small historic towns and their hinterland on national, regional and local levels.
7. Although the basic model and access to revitalisation starts from general positions, due to each historic town's diversity an analysis of each region's specific qualities and

the definition of particular objectives should be made in collaboration with and assistance of professional government bodies and institutions, as well as counties as development coordinators.

8. The economic aspects of urban development should be oriented towards reaching the goal of long-term heritage protection, whereas the sustainable development should be based on the interpretation of cultural (material and intangible) and natural heritage.
9. One of the possible sustainable development strategies which include the heritage of small historic towns and their surroundings is the development of cultural tourism.
10. Sustainable development also implies spatial context. Therefore, both the historic zone and its surroundings should be considered, for they are connected via historic, physical, functional, social and other relations.
11. It is also necessary to develop tools for planning and strategies for conservation and management of the areas that jointly form a historic urban landscape, and it is particularly important to coordinate new buildings with the historic urban context.
12. It is necessary to coordinate laws and regulations which are applied to the renovation of historic towns, whereas making a conservation-town plan should be proposed as an obligation for historic town zones. An obligation to provide a management plan for a protected historical zone should also be regulated.
13. In order to effectively preserve, protect and promote heritage, a management plan for the protected historic urban zone should be formulated in which all relevant stakeholders participate: institutions and bodies of institutionalized and civil society on national, regional and local levels.
14. The key actors for sustainable development implementation in smaller communities should be based on the local initiative and private entrepreneurship, and the local heritage should be the key factor of development.
15. It is necessary to prepare projects for inclusion in various European pre-accession funds.

Biserka Dumbović Bilušić

President of the Croatian Section of ECOVAST

O projektu *Mošćenice – živi grad muzej*

Idejni koncept "Mošćenice živi grad muzej" nastao je na neki način prije 30-ak godina pripreman za osnivanje, a zatim i osnivanjem Muzejske etnografske zbirke u Mošćenicama. Zasluga je to znanstvenih i prosvjetnih radnika iz Opatije, Mošćenica i Brseča te Mošćeničke Drage. Ali tek je Katedra Čakavskog sabora općine Mošćenička Draga, osnovana 2003. godine, uspjela definirati ciljeve i programe, metode znanstvenih istraživanja povijesti i kulture Mošćenica, zatim oblike prezentacije istraženog, da bi uz pomoć građana i Općine Mošćenička Draga, započela ostvarivati projekt.

Sadašnji stupanj razvoja projekta rezultat je opsežnih interdisciplinarnih istraživanja koja su dosad provedena. Projekt je dugoročan, može se izvoditi u fazama, a postoji čitav niz mogućnosti njegova promišljanja i razvoja. Realizacija projekta "Mošćenice živi grad muzej" predstavlja neprocjenjivu korist za društvenu zajednicu u kulturološkom smislu te izravnu i neizravnu korist za općinu Mošćenička Draga, turističku privredu kao i Mošćeničane, a može poslužiti kao ogledni primjer revitalizacije manjih sredina u Primorsko-goranskoj županiji kao i u Republici Hrvatskoj.

Veseljko Velčić

Predsjednik Katedre Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga

About the Project *Mošćenice – the Living Museum Town*

The concept of Mošćenice the 'living museum town' was created 30 years ago with the establishment of the ethnographic collection museum in Mošćenice. This happened thanks to scientists and teachers from Opatija, Mošćenice, Brseč and Mošćenička Draga. Nevertheless, the Cathedra of Chakavian Council of the local community of

Mošćenička Draga, in 2003, established successfully defined goals and programmes, methods of scientific research of history and culture of Mošćenice, forms of presentation of research results in order to be able to carry out the project in collaboration with the inhabitants of Mošćenička Draga.

Veseljko Velčić

President of the Cathedra of Chakavian Council of the Mošćenička Draga municipality

ECOVAST i mali gradovi Europe: od Retza do Mošćenica

ECOVAST (European Council for the Village and Small Town) je pan-europska neprofitna udruga čiji članovi, putem svojih nacionalnih ogranaka, djeluju u cilju unaprijeđenja i zaštite baštine putem savjetovanja i stručne potpore lokalnim inicijativama za očuvanje kulturnih, tradicijskih i krajobraznih vrijednosti, te održivi razvoj sela i malih gradova.

Pitanje uloge malih gradova i održivog razvoja u europskim okvirima posebno je naglašeno zadnjih desetak godina uslijed općih gospodarskih i društvenih prilika, ali i klimatsko-ekoloških problema; stoga ova tematika predstavlja poseban izazov udruzi ECOVAST koja je i osnovana sa svrhom da pomaže revitalizaciji malih gradova i njihova okruženja.

Europu karakterizira upravo široko rasprostranjena mreža malih povijesnih gradova, među kojima mnogi sežu duboko u srednjovjekovnu, rimsku, pa i pretpovijesnu podlogu, kontinuirano nadograđujući karakteristike pojedinih epoha, utjecaja, lokalnih prilika i sl. Hrvatska je pri tome izvrstan primjer brojnosti i raznolikosti malih gradova u povijesnom slijedu, bilo da se radi o onima uz jadransko priobalje (poput Mošćenica), bilo onima u brdovitom ili pak nizinskom kontinentalnom području.

Prezentacijom su obuhvaćeni primjeri europskih malih gradova u kojima su održane međunarodne konferencije ECOVASTa, vezano također za pokretanje projekta ASSET (Action to Strengthen Small European Towns) kao programa pomoći i objedinjavanja malih europskih gradova počevši od inicijativnog okupljanja u Retzu u Austriji godine 2005. pa do ovogodišnje međunarodne konferencije u Mošćenicama, već druge u nizu u Hrvatskoj (nakon Samobora 2007. godine) vezano za temu razvojnih mogućnosti malih (povijesnih) gradova.

Kao aktualna predsjednica međunarodnog ECOVAST-a zalažem se za širenje projekta ASSET na europskoj razini, umrežavanjem malih gradova putem aktivnosti nacionalnih sekcija ECOVAST-a. Hrvatski mali gradovi svojom brojnošću i raznolikošću te vlastitim aktivnim uključanjem mogu postati jedan od vodećih europskih primjera.

Tihana Stepinac Fabijanić
Predsjednica ECOVAST International

ECOVAST and Small European Towns: from Retz to Mošćenice

ECOVAST (European Council for the Village and Small Town) is a pan-european NGO with a number of national sections supporting local initiatives of heritage and landscape conservation and sustainable rural development in villages and small towns.

The theme of European small towns was taken into consideration widely on different levels of interest in the last decade, due to general economic and social conditions, but also because of climatic and ecological problems; this is the matter of special concern of ECOVAST as an organization originally established with intention of taking care for the revitalisation of small towns and their surrounding areas.

Europe is characterised by its wide network of historical small towns, many of which have deep roots in Mediaeval ages, Roman and even prehistoric period, with continual input of various cultural elements, influences, local conditions etc. Croatia is an excellent example in this respect with its numerous small towns of great variety in character and setting, be it in the coastal Adriatic belt (like Moscenice), or in the mountainous continental area, or Pannonic plains.

The presentation focuses on different examples of small towns in which ECOVAST organized its international conferences related also to ASSET project of strengthening small European towns. This programme of expert assistance is intended to establish a functional network of small European towns and it was launched in 2005 Conference in Retz, Austria, followed by a number of meetings in different parts of Europe up to Moscenice Conference this year. It is actually the second international conference organized by ECOVAST in Croatia dealing with the theme of revitalisation of small (historical) towns, after Samobor Conference in 2007.

As the current President International I see my role in promoting the ASSET Project on the European level assisting networking of small towns through ECOVAST National Sections. In this respect Croatian small towns with their vast number, diversity and active participation, can be among leading examples in Europe.

Tihana Stepinac Fabijanić
President of ECOVAST International

Širi prostorni i društveni aspekti i pristupi

Wider Territorial and Social Aspects and Approaches

Opstanak malih europskih gradova

Survival of small European Towns

Phil Turner

Za mene jednostavna definicija “održivosti” jest – “opstanak”... opstanak ruralnih zajednica, djelatnosti, krajolika, karaktera, svojstvenosti. Opstanak u svjetlu globalnih promjena – klimatskih promjena... kao i tzv. peak oil („vrhunac nafte“), globalna financijska kriza, ciklusi procvata i propasti..

Opisati ću svoju impresiju o malim gradovima na Kvarneru s obzirom na djelatnost Gordona Cullena, autora knjige “Townscape”.

ECOVAST je donio Izjavu o stajalištu o malim gradovima u Europi, koja sadrži i ova razmišljanja:

Veliki udio evropskih malih gradova je povijesnog je porijekla i oblika. Kako bi očuvali živost ove baštine, njihova bi gradska središta trebala biti vitalna i održiva, a ne muzejski eksponati. Ljudi koji žive i vode brigu o malim gradovima i selima mogu dobiti puno saznanja kroz podizanje svijesti o povijesnim utjecajima na urbani oblik koji može, za uzvrat, informirati odluke o budućnosti zemlje, građevina i mjesta.

Gradivno tkivo malih gradova, njihova povijesna građevna struktura, fasade i prostori predstavljaju osobine koje se vrednuju kao izvori njihovog kulturnog značenja i prilagodljivosti. Potrebno je poticati njihovo očuvanje i poboljšavanje.

Tradicionalni građevni oblici iskorištavaju ekološke prednosti u očuvanju energije, uključujući termalnu masu i pasivnu sunčevu energiju, a njihova usađena energija se ne bi trebala gubiti kroz uništavanje.

For me the simple definition of “Sustainability” is “Survival”...Survival of rural communities, - activities, landscape, character, distinctiveness. Survival in the face of global change - climate change ...and also peak oil, global financial meltdown / cycles of boom and bust.

I will give my impressions of small towns in the Gulf of Quamer, Croatia, with reference to the work of Gordon Cullen, in his book “TOWNSCAPE”.

ECOVAST has a position statement on Small Towns in Europe, which includes these thoughts:

A high proportion of European small towns are historic in origin and form. In order to keep this heritage alive, their town centres should be vital and viable, rather than museum pieces. People who live in, and care for, small towns and villages can gain much knowledge through greater awareness of historical influences upon urban form that can, in turn inform decisions about the future of land, structures and places.

The fabric of small towns, their historic building structures, facades and spaces are characteristics valued as resources for their cultural significance and adaptability. Their retention and enhancement should be encouraged.

Traditional building forms harness ecological advantages in energy conservation, including thermal mass and passive solar, and their embedded energy should not

Nove bi se građevine, tamo gdje su skladno dodane u gradska i seoska tkiva, također trebale okrenuti očuvanju energije i korištenju ekološki opravdanih metoda građenja i materijala.

Mali gradovi posjeduju osobine (gospodarske, društvene, okolišne) koje se također pronalaze u dobro funkcionirajućim susjedstvima većih gradova i usko povezanih sela u seoskim krajevima. Oni manje trpe od nedostataka prenapučenih i užurbanih većih urbanih područja te omogućuju pristup bogatstvima otvorenog krajolika.

Diljem Europe pod-regionalna politika i planiranje sve više uključuje partnerstva između općina. Kroz suradnju se rađa snaga, a to može biti učinkovito putem mreža malih gradovima i sela koje ih međusobno spajaju.

Da bi stanovništvo malih gradova i ruralnih područja opstalo (da bi se održalo kroz dulji period) te da bi izgradilo otpornost prema vanjskim prijetnjama i promjenama, potrebno je uspostaviti fokus lokalne politike i lokalnoga djelovanja.

“Lokalnost” je važna (u gospodarskoj djelatnosti, prehrani, gorivu i uslužnim djelatnostima za stanovnike gradova i okolnih područja) u kontekstu globalnih utjecaja (klimatskih promjena, tzv. peak oil, međunarodni poslovi i financije). “Lokalnost” treba sustave upravljanja koji prenose odgovornost na lokalnu razinu, s države na regiju i podregiju, s općina na društvene zajednice i dobrovoljne organizacije te, konačno, da bi se ojačala odgovornost samih ljudi.

Načelo Europske unije o “supsidijarnosti” (da se donošenje odluka izvodi na što je više moguće lokalnoj razini) podržava prijenos ovlasti (od nižih prema višim razinama radije nego obrnuto; pomoći ljudima da pomognu sami sebi), te podržava aktivnosti koje iskorištavaju pozitivne vanjske utjecaje za investicije, za učenja i razumijevanja, za korištenje tehnologije te rukovođenje gradskim i okolnim krajolikom.

Veze i odnosi između malih gradova i sela te mreža malih gradova zahtijevaju suradnju postavljajući

be lost through demolition.

New buildings, where added sympathetically to the fabric of towns and villages, should also address energy conservation and the use of ecologically sound methods of construction and materials.

Small towns have characteristics (economic, social and environmental) that are also to be found in well functioning neighbourhoods of larger cities and in close-knit villages in the countryside. They suffer less from the disadvantages of congested and stressed larger urban areas and offer access to the resources of the open landscape.

Throughout Europe sub-regional policy and planning is increasingly involving partnerships of municipalities. There is strength through collaboration. This can be affective through networks of small towns and the villages that connect to them.

For the communities of people of small towns and rural areas to survive (to be sustained over the longer term) and to build their capacity to be resilient to external threats and changes a local policy focus and local action is required.

‘Localness’ is important (in economic activity, food, fuel and services to inhabitants of the towns and surrounding areas) in the context of global influences (climate change, peak oil, international business and finance). It needs systems of governance that devolve responsibility to the local level, from nations and regions to sub-regions, from municipalities to community enterprises and voluntary organizations and, ultimately, to strengthen the responsibilities of the people themselves.

The European Union concept of ‘subsidiarity’ (taking decisions at the most local level possible) supports devolution (bottom-up rather than top-down; helping people to help themselves) and to support actions to harness positive external influences for investment, for learning and understanding, for use of technology and for management of the townscape and landscape.

The connections and relationships between small towns and villages and the

gospodarske i prostorne ciljeve kroz partnerstva s upravama, političarima i civilno društvo.

Oslanjanje na vlastite snage umjesto ovisnosti o globalnim izvorima energije i hrane postat će važno budući da će fosilna goriva, posebice nafta i plin, postati oskudna bogatstva te sukladno tome poskupjeti.

Polja i šume oko malih gradova mogu poslužiti kao lokalni izvor energije. Iako je totalna samodostatnost možda pomalo i nerealna, može se postići veći udio proizvodnje lokalne energije.

Lokalno proizvedena hrana, osim prednosti što se dodaje vrijednost u lokalnost i izbjegavaju kilometri prijeđeni prilikom transporta (tzv. Food mile) nastojeći smanjiti potrošnju energije i minimalizirati emisiju ugljika, se najbolje može organizirati upravo na razini malih gradova. Na primjer, u okviru lokalnih tržnica.

Prodaja proizvoda koji potječu iz samoga grada i njegovih okolnih polja i šuma može stvoriti gospodarsku aktivnost u smislu obrade i proizvodnje u lokalnom području.

Koncept malih gradova kao „ruralnih metropola“, središta gospodarske i društvene aktivnosti, trebao bi postati čvrsta politika kod prostornog planiranja.

Kao središta mogu predstavljati laboratorije za inovacije i poboljšati kompetitivnost ruralnih poduzeća.

Mali gradovi su povezani sa svojim okolišem te imaju identitet koji, u skladu s drugim gradovima i okolišem, pridonosi karakteru šire pod-regije i regije u kojoj se nalaze.

Diljem Europe, ovi identiteti privlače kulturni turizam te utječu na investitore i odgovorne osobe koji traže ugodan prostor za smještanje svojih poslovanja.

networks of small towns require co-operation, setting economic and spatial objectives though partnership working of administrations, politicians and civil society.

Self-reliance, rather than dependence upon globally resourced energy and food, will become important as fossil fuels, particularly oil and gas, become a scarce resource and increase exponentially in price. The fields, woodland and forest around small towns can offer a local source of energy. Although total self-sufficiency may be unrealistic, a greater degree of local energy production can be achieved.

Locally sourced food, with advantages of adding value in the locality and avoiding 'food miles' in an effort to reduce energy consumption and to minimize carbon footprint, can best be organized at the level of small towns. For example, local markets and farmers' markets.

Sale of the produce and products that originate from the town itself, and from its surrounding fields, forests and woodlands, can generate economic activity in processing and manufacturing in the local area.

The concept of small towns as 'rural metropolises', hubs for economic and social activity, should become a firm policy in spatial planning.

As hubs, they can be laboratories for innovation and enhance the competitiveness of rural enterprises.

Small towns relate to their landscape and have an identity that, in concert with other towns and landscapes, contributes to the character of the wider sub-region and region in which they are set. Throughout Europe, those identities generate attractiveness for cultural tourism and also influence investors and decision makers who seek to locate their businesses in a pleasant setting.

Mali povijesni gradovi Europe u vrijeme gospodarske krize

Small Historic Towns of Europe in the Economic Downturn

Pam Moore

U sklopu ECOVAST-ovog projekta ASSET (Action to Strengthen Small European Towns – Akcija za jačanje malih europskih gradova), provedeno je istraživanje u periodu od tri godine na malim gradovima Europe, o njihovim karakteristikama i izazovima s kojima se suočavaju. Ono je uglavnom provedeno putem upitnika, a u prvoj je fazi istraživanja prikupljeno više od dvadeset odgovora diljem Europe. Prikupljeni podatci su pružili dosta informacija, a analiza materijala se i dalje nastavlja.

Međutim, početkom 2009. godine postalo je jasno da bi bilo korisno zatražiti informacije posebno o utjecaju koji gospodarska kriza vrši na male europske gradove, te je stoga osmišljen novi upitnik koji je u proljeće razaslan na osamnaest adresa.

Odgovore je već dalo deset zemalja – Austrija, Hrvatska, Danska, Njemačka, Italija, Litva, Malta, Poljska, Portugal, Škotska i Švedska. Engleska nije bila uključena jer naša Komisija za ruralne zajednice provodi slično istraživanje pa nam može pružiti informacije.

Kao i s prijašnjim upitnikom, sakupljeno je obilje informacija, te je moguće, čak i u ovoj ranoj fazi, donijeti neke početne zaključke. Sve su zemlje pogođene recesijom, ali je očito da su njezine posljedice puno jače izražene u nekim područjima.

Mali povijesni gradovi suočavaju se s nizom određenih problema. Prvo, oni koji ovise o turizmu (a mnogi ovise) pogođeni su gospodarskom situacijom jer ljudi u manjoj mjeri putuju na odmor. Nadalje, to utječe da povijesne zgrade gube funkciju, te ih je manje iznajmljeno ili prodano. Ovi događaji neprekidno utječu na gradove i njihove okolice.

I konačno, mnoge institucije smanjuju svoje novčane potpore povijesnim građevinama i spomenicima,

As part of the ECOVAST project, ASSET (Action to Strengthen Small European Towns), research has been undertaken over a period of three years into the small towns of Europe, their characteristics and the challenges they face. This has principally been by questionnaire, and in the first phase of research, more than twenty responses were obtained from across Europe. The data from this has greatly informed the project, and analysis of the material continues.

However, early in 2009 it became apparent that it would be useful to seek information specifically on the impact which the economic downturn is having on Europe's small towns. A new questionnaire was devised, and circulated to eighteen contacts in the Spring.

Already responses have been received from ten states – Austria, Croatia, Denmark, Germany, Italy, Lithuania, Malta, Poland, Portugal, Scotland and Sweden. England has not been included, because our Commission for Rural Communities is doing similar research and can provide us with the information.

As with the earlier questionnaire, a wealth of information is being gathered, and it is, even at this early stage, possible to draw some initial conclusions. No country is escaping the impact of the recession, but it is evident that its effects are far more pronounced in some areas.

Small historic towns are facing particular problems in a number of ways. First, those which depend on tourism (as many do) are being adversely affected by the economic situation resulting in people taking fewer vacations. This, in turn, results in historic buildings becoming disused, and fewer being sold or let. These developments have an ongoing impact on the towns and their hinterlands.

što dovodi do njihovog propadanja te ugrožava njihov dugoročni opstanak.

Ovaj će rad razmotriti ove kao i druge izazove s kojima se sada suočavaju mali gradovi u Europi, te naglasiti dobre primjere iz prakse koji mogu pripomoći u revitalizaciji baštine koju naši mali povijesni gradovi pružaju kao važan dio europske kulture.

Epohalna kriza i nova uloga ruralnog prostora

Epochal Crisis and the New Role of Rural Setting

Zoran Skala

Proces slabljenja ruralnog prostora do sada se pokušavao zaustaviti mjerama koje su težile očuvanju tog prostora kroz naglašavanje njegovih kulturnih, povijesnih, krajobraznih i inih vrijednosti, te pokušajima da se ti prostori opreme infrastrukturom i sadržajima koji bi življenje u njima približili standardima urbanih prostora, a sve s ciljem zaustavljanja odliva lokalnog stanovništva. Tijekom jačanja procesa globalizacije – igre velikih - navedene mjere bile su gotovo jedino što se moglo poduzimati, no time slabljenje ruralnih prostora nije zaustavljeno. Međutim, period rapidne industrijalizacije i globalizacije ujedno je bio i period razorno neodrživa razvoja, zasnovanog na privremenoj dostupnosti velikih količina energije iz fosilnih goriva. Sadašnja ekonomska kriza samo je trenutno najočigledniji simptom posljedica takva razvoja i znak da se takvom razvoju bliži kraj – zbog iscrpljivanja resursa i devastacije prirodnih sustava od kojih ovisi život ljudi.

Svako novo planiranje vezano za ruralni prostor mora uključiti razmatranje korijenskih uzroka sadašnje krize. Ovom prezentacijom ukazat će se na te uzroke i na nužnost napuštanja sada dominirajućeg

Finally, many authorities are reducing their financial support to historic buildings and monuments, leading to their deterioration, and posing threats to their long term survival.

This paper will examine these, and other challenges faced by small towns in Europe at this time, and highlight examples of good practice which may assist in the revitalisation of the heritage which our small historic towns offer as an important part of Europe's culture.

Up to now, there has been a tendency to stop the process of weakening of rural setting with measures aimed at preservation of that setting by accentuating its cultural, historical, landscape and other values, and with attempts to equip these settings with infrastructure and contents so as to draw living in there closer to the standards of urban areas, and all that for the purpose of stopping the local population drain. During the strengthening of globalization processes – the game of the big – the mentioned measures were almost solely possible, but the weakening of rural settings could not be stopped. However, the period of rapid industrialization and globalization has also been the period of uncontrollable development, based on temporary availability of large amount of energy derived from fossil fuels. Current economic crisis is merely the most evident symptom of the consequences of such development and the sign of its close end – due to depleted resources and devastation of natural systems on which human life depends.

Every new planning connected with rural setting has to include an analysis of root

„posao kao i obično“ gospodarskog obrasca. U promjenama koje se više ne mogu izbjeći, pozicija ruralnog prostora suštinski se mijenja i dobiva na značaju. Samo se na ruralnom prostoru mogu osmisliti rješenja za egzistencijalnu sigurnost stanovništva Hrvatske u uvjetima epochalne krize. Hrvatska trenutno više od pola svojih potreba u hrani i energiji namiruje iz uvoza - što će vremenom biti sve teže i skuplje. Gradovi bi već sada morali shvatiti da je njihov vitalni interes izgradnja simbiotskih veza sa ruralnim okruženjem, jer će se njihova buduća sigurnost opskrbe hranom i energijom nalaziti u krugu od nekoliko desetaka kilometara, a ne više iz cijelog svijeta.

Razvoj malih gradova u Hrvatskoj mreži naselja

Development of Small Towns in the Croatian Settlements' Network

Angelina Svirčić Gotovac

Hrvatski sustav naselja može se podijeliti na: seoska naselja, općinska središta, male gradove, županijska središta, makroregionalna središta i Zagreb. Njihovo povezivanje i međusobno odnošenje u vremenu globalizacijskih i novourbanizacijskih trendova može se promatrati i kao sustav mreže naselja, tj. procesa stvaranja različitih tipova mreža i umrežavanja (networking). Mreže naselja (settlement networks) nove su prostorne forme koje snažno utječu na sve segmente života kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini. Poželjan tip povezanosti naselja u prostoru naziva se „policentričnim prostornim razmještajem urbanih sadržaja i funkcija“ (Seferagić, 1987.) ili policentričnim tipom mreže naselja koji zastupa jednaku vrijednost naselja u prostoru ovisno o njihovim postojećim specifičnostima.

Grad u novom prostornom razmještaju ne odnosi se samo na grad već na urbanu regiju u kojoj postoje i ostala naselja (urbanog i ruralnog tipa) više ili manje povezana (funkcionalnim, administrativnim,

causes of today's crisis. This presentation will identify these reasons and the need to abandon the currently dominating economic pattern of "business as usual". In the changes which can no longer be avoided, the position of rural settings is fundamentally changed and given importance. In the conditions of epochal crisis, solutions for existential safety of Croatian population can only be looked for in the rural setting. Croatia currently draws more than half of its food and energy supplies from import – which will ultimately grow only more difficult and more expensive. Towns should understand that their vital interests lie in creating symbiotic connections with rural surroundings, because their future food and energy supply will be found within the 10 kilometres range, and not worldwide.

Croatian system of settlements can be divided into: villages, municipal centres, small towns, county seats, macro regional centres and Zagreb. Their links and relations in times of globalisation and new urbanization trends can be viewed as a system of settlement networks i.e. a process of establishing various types of networks and networking. Settlement networks are new spatial forms which strongly affect all segments of life on both global and local levels. A desirable type of spatial settlement connecting is called the "polycentric spatial distribution of urban features and functions" (Seferagić, 1987) or the "polycentric type of settlement network" which postulates an equal value of settlements in space, depending on their existing specificities. A city, in this new spatial distribution pertains not only to the city itself, but an urban region with other settlements (of both urban and rural type), more or less connected (by functional, administrative, traffic, cultural and historical ties). Croatia is not characterized by a polycentric but rather a hierarchic system of

prometnim, kulturnim, povijesnim vezama). Hrvatsku ne obilježava policentrični već hijerarhizirani sustav naselja s manjim brojem velikih gradova (nositelji razvoja) koji često nije pogodan za razvoj manjih naselja (manjih gradova). Stoga se kao jedno od mogućih rješenja nameću procesi decentralizacije i dekoncentracije tih sustava.

„Urbanizacija se polako mijenja u korist nove urbanizacije i urbane dinamike koju karakteriziraju procesi suburbanizacije i dekoncentracije u okolni prostor ili okolicu. Okolica dobiva novo značenje te urbana obilježja i urbane funkcije pa se dobar dio stanovništva ipak zadržava u tom prostoru“ (Svirčić Gotovac, 2006.). Međutim, činjenica je da postoje izrazito velike razlike u kvaliteti života među pojedinim hrvatskim regijama, naročito među onima u kontinentalnom i priobalnom dijelu zemlje. Većina manjih gradova i ruralnih naselja dio su ruralno-urbanog svijeta koji je često pod nedovoljnim ili pak prevelikim utjecajem većih urbanih središta. Stoga se moderni koncept održivog razvoja (sustainable development) nastao u posljednjim desetljećima 20. stoljeća vidi kao model za razvoj kako onih zapostavljenih tako i onih razvijenih dijelova postojećih sustava naselja (mreža naselja). Naročito se to odnosi na razvoj i revitalizaciju manjih gradova i naselja u Hrvatskoj kako za veći dio njih ne bi bilo prekasno jer su mnoge već zahvatili procesi stagnacije u razvoju, te senilizacije i depopulacije njihovog stanovništva.

Održivi razvoj malih gradova

Sustainable Development of Small Towns

Jelena Zlatar

Hrvatska je kao zemlja kandidat za članstvo u Europskoj Uniji pristupila izradi Strategije održivog razvoja čiji je prvi nacrt doživio predstavljanje na javnoj raspravi u listopadu 2008. godine. Moderni

settlements with a small number of cities (bearers of development) which is unfavourable to the development of smaller settlements (smaller towns). One of the possible solutions is therefore seen in the processes of decentralisation and de-concentration of those systems. “Urbanisation is slowly changing in favour of a new urbanisation and urban dynamics, characterised by the processes of suburbanisation and de-concentration of features in favour of the surrounding area or environment. The surrounding area obtains a new meaning with urban features and urban functions, so a good part of the population remains in this area” (Svirčić Gotovac, 2006).

However, fact is that there are significant differences in the quality of life among Croatian regions, especially between those in the continental and the coastal part of the country. The majority of small towns and rural settlements are part of a rural-urban world, often insufficiently or perhaps excessively influenced by larger urban centres. The modern concept of sustainable development, which emerged in the last decades of the 20th century, is therefore seen as a model for development of both the neglected and the developed parts of existing settlement systems (settlement networks). This primarily relates to the development and revitalisation of small towns and villages in Croatia, before it becomes too late, since most of them are already undergoing the processes of development stagnation, senilisation and depopulation.

Being a country-candidate for membership in the European Union, Croatia started formulating the Sustainable Development Strategy, and its first draft was presented in a public discussion in October 2008. The modern concept of sustainable

koncept održivog razvoja nastaje u posljednjim desetljećima 20. stoljeća kao skup ideja koje trebaju pomoći u osmišljavanju i rješavanju općeg problema narušene ravnoteže između stalnog materijalnog rasta te očuvanja i opstanka okoliša (Lay, 2007.). Može se primijeniti na razvoj i revitalizaciju kako većih tako i manjih gradova i sela u Hrvatskoj. Održivi razvoj je i temelj koncepata održive privrede i održivog turizma koji pozivaju na odgovornost prema okolišu, ekološki razvoj i ekološku održivost pri planiranju razvoja turizma i poljoprivrede. Prostor spada u sam vrh prioriteta održivog razvoja, budući da je često preiskorišten što rezultira, među ostalim, i degradacijom okoliša i izvorne vrijednosti krajolika.

Ključni akteri za provedbu održivog razvoja u manjim zajednicama trebali bi biti temeljeni na lokalnoj inicijativi i privatnom poduzetništvu. Problem koji se javlja u Strategiji održivog razvoja jest upravo nedovoljno usmjeravanje pozornosti na lokalnu zajednicu. U tom smislu se napominje kako Vlada u nacrtu strategije propušta uključiti pojedince (Matešić, 2008.). Ostali akteri koji bi trebali djelovati kao artikulatori održivosti su država i civilne organizacije, i to kroz širi „program aktivnosti za održivi razvoj Hrvatske“ definiranjem a) jasno određenih nositelja razvoja i b) jasno predviđenih izvora nacionalnih materijalnih sredstava (prema Lay, 2007.) Treba ukazati i na nezaobilaznu ulogu aktera poslovnog sektora (Matešić, 2008.) i njegove organizacije s kojima država može promicati suradnju kroz poticanje inicijativa obrazovanja i osvještavanja te programa pomoći na području energetske i resursne efikasnosti i inovativnosti.

development originated in the last decades of the 20th century signifying a collection of ideas which should facilitate organizing and solving the general problem of disturbed balance between ongoing material growth and protection and survival of the environment. This can be applied to the development and revitalisation of both larger and smaller towns and villages in Croatia. Sustainable development also forms the base of the concepts of sustainable economy and sustainable tourism which call for responsibility towards environment, ecological development and ecological sustainability when planning tourism and agricultural development. Environment represents one of the sustainable development's top priorities, due to its frequent over-exploitation which also results in degradation of environment and authentic landscape values.

The key protagonists for the implementation of sustainable development in smaller communities should be based on local initiative and private entrepreneurship. The problem that arises in the Sustainable Development Strategy is insufficient focus on local community. Therefore, it is pointed out that the Government fails to include individuals in the strategy (Matešić, 2008). Other protagonists that should act as articulators of sustainability are state and civil organizations, through a wider "programme of activities for Croatian sustainable development", by defining a) clearly identified development holders and b) clearly envisaged sources of national material resources (according to Lay, 2007). One should also mention an unavoidable role of protagonists in the business sector (Matešić, 2008), and its organizations with which the state can promote collaboration by encouraging educational initiatives and raising awareness, as well as programmes for help in the field of energy and resource effectiveness and innovation.

Sociološki pristup krajolicima u Hrvatskoj - primjeri mediteranskog krajolika

Sociological Approach to Landscapes in Croatia - Examples of the Mediterranean Landscape

Dušica Seferagić, Anđelina Svirčić Gotovac, Jelena Zlutar

U tekstu se prostor i krajolik shvaćaju kao prirodno zadani i društveno stvoreni. Sociološki pristup oslanja se na analizu društvenog konteksta (tranzicija i neoliberalizam) te na analizu tipova društvenih aktera i njihovih akcija koji djeluju u Hrvatskoj. U novom društvenom sistemu javljaju se i novi akteri: politički, ekonomski, stručni, te civilni. Prva tri aktera čine trokut moći, a četvrti se pojavljuje kao slabiji akter. Osnovni pristup teksta jest interes za održivi razvoj iz koga slijedi valorizacija aktera i akcija vezanih uz prostor i krajolike. Analizira se nekoliko primjera utjecaja aktera na krajolik u mediteranskom dijelu Hrvatske. Oni pokazuju negativan odnos prema krajoliku i njegovu drastičnu devastaciju betonizacijom i apartmanizacijom obale.

In this paper, space and landscape will be understood as naturally predefined and socially created. The sociological approach relies on the analysis of the social context (transition and neoliberalism) as well as on the analysis of the types of social actors and their actions which have their effects in Croatia. In a new social system also new actors appear: political, economic, professional and civil actors. The first three actors form a triangle of power and the fourth appears as a weaker one. The basic approach of this paper is the interest in sustainable development, which is followed by the valorisation of the actors and the actions relating space and landscapes. Several examples of the actors' influence on landscape in the Mediterranean part of Croatia are being analysed. They show a negative attitude towards landscape and its drastic devastation through concreting and apartmentizing of the coast.

Urbanističko komunalne odredbe u srednjovjekovnim statutima malih gradova: Mošćenica, Veprinca i Kastva

Town Planning and Communal Regulations in Medieval Town Statutes of Mošćenice, Veprinac and Kastav

Zlatko Karač

Među više od 50 sačuvanih srednjovjekovnih gradskih i komunalnih statuta koji su na području jadranske Hrvatske nastali od 13. do 16. stoljeća, po srodnosti jezika i pravnih odredbi izdvajaju se statuti „liburnijskih“ komuna Kastava (iz 1400., s novelacijama do 1661.), Mošćenica (kodifikacija iz 1501., s dopunama do 1743.) i Veprinca (1507.). Za razliku od većine istarskih i osobito dalmatinskih statuta pisanih latiničnim pismom, latinskim i rijeđe talijanskim jezikom - ova su tri statuta gotovo jedinstvena po svome arhaičnome čakavskome hrvatskom jeziku, pri čemu je veprinački statut sačuvan u glagoljičkome manuskriptu. U njihovim pravnim normama postoje sličnosti čak i ponavljanja jer su ova tri „kaštela“ (grada) tijekom povijesti pripadala istoj kastavskoj gospoštiji smještenoj na istočnim padinama Učke, izvan granica mletačke Istre.

Opsegom su neveliki i u pogledu formalne strukture slabo uređeni (veprinački i mošćenički statut nemaju čak ni uobičajenu podjelu na „glave“) pa ih nije uputno uspoređivati s onodobnim razvijenim gradskim statutima (poput dubrovačkoga, splitskoga, zadarskoga...) u kojima se brojne uredbe odnose na regulacije gradskog prostora i pravila građenja. Ipak, i u pojedinim se „liburnijskim“ odredbama navode rudimentarna urbanističko-komunalna pravila, vjerojatno naslijeđena iz korpusa znatno starijega hrvatskoga običajnog prava.

Over 50 medieval town and communal statutes, written from the 13th to 16th century are preserved in the Adriatic Croatia. Given the similarity of language and legal regulations the "Liburnian" statutes stand out; the Kastav Statute (from 1400, with novelations until 1661), the Mošćenice Statute (codified in 1501, with addendums until 1743) and the Veprinac Statute (1507). Unlike the majority of Istrian, and particularly Dalmatian statutes, which were written in Latin and less often Italian, using the Latin script, these three statutes are unique in their archaic Chakavian Croatian dialect with the Veprinac Statute being preserved in a Glagolitic manuscript. Their legal norms show similarities, even repetitions since the three "castles" (towns) belonged throughout history to the same Kastav estate, located on the eastern slopes Učka, beyond the borders of Venetian Istria.

The statutes are small in volume and have a loose formal structure (the Veprinac and Mošćenice statutes don't even have the customary division into "heads"), making them unfit for comparisons with the developed contemporary town statutes (such as the Dubrovnik, Split or Zadar statutes etc.), which contain numerous regulations pertaining to urban space and building regulations. However, some "Liburnian" regulations do refer to rudimentary forms of town planning and communal rules, probably inherited from the much older corpus of Croatian common

Tako se utvrđuje obveza održavanja javnih puteva (postojao je općinski nadglednik cesta), protupožarne mjere (u domeni gradskog satnika) uključujući ovdje i naredbu o držanju svog oružja, topova i municije u jednoj gradskoj kuli, utvrđuje se zatim obveza vlasti da čisti vodu i lokve u okolici gradova, a s tim je u vezi i odluka o izgradnji „šternih“ ... Zanimljive su i komunalno-higijenske regule koje zabranjuju odlaganje otpada ili gnoja uz kuće i zidine, zabranjuje se držanje prasaca i ostale stoke unutar grada, propisuje se obveza prodaje mesa i deranja živina samo u komunalnoj mesnici, nikako izvan grada. U statutima se spominje i cijeli repertoar javnih građevina: komunalna loža, gradske zidine, gradska vrata „s ključem“, crkve i kapele, vješala, „pržun“, „bekarija“, „pristanišće“, guvno, zatim krčme, mlinice, konobe... U okolici gradova navode se ograđeni pašnjaci, torovi za stoku, pčelinjaci, šumske međe. Utvrđuje se nedodirljivost kuće, a zabilježena je i regula o 30-godišnjoj dosjeloj pri stjecanju nekretnina.

Prostor i struktura vinodolskih gradova – primjer Hreljina

Space and Structure of Vinodol Towns – The Example of Hreljin

Ratko Vučetić

Izlaganje na skupu s temom malih gradova zamišljeno je kroz prikaz povijesnog prostornog razvoja vinodolskih gradova. Područje Vinodola u 13. stoljeću organizirano je kroz sustav utvrđenih gradskih naselja, smještenih na uzvišenjima uz vinodolsku dolinu. Njihov nastanak može se pratiti vjerojatno još od predantičkog razdoblja, a vrhunac doživljavaju u vrijeme Frankopana i kasnije Zrinskih. Izgradnjom

law.

Statutes contain regulations such as the obligation to maintain public roads (there was a municipal road supervisor), fire prevention measures (within the town captain's domain) including the instruction to keep one's firearms, cannons and ammunition in the municipal tower, the obligation of the authorities to keep the water and the puddles in towns' surrounding areas clean etc. Another interesting set of regulations pertains to the communal hygienic rules which prohibit waste and manure disposal close to the houses or town walls, the keeping of pigs or livestock within town walls, while others stipulate the sale of meat and animal skinning only in the communal butchery and never outside of town. The statutes mention an entire repertoire of public buildings; the communal lodge, the town walls, the town gates with "the key", churches and chapels, the gallows, the prison, the bakery, the port, the inns, the mills, the taverns... Fenced pastures, folds for cattle, bee yards and forest fences in towns' vicinity are also mentioned. Integrity of the house is stipulated and a regulation concerning a 30-year period of adverse possession before acquiring ownership over a real estate has also been recorded.

The presentation aims to illustrate the historical spatial development of towns in the Vinodol Region. In the 13th century, the Vinodol region was organized into a system of fortified town settlements, situated on the hills overlooking the Vinodol valley. Their evolution can be traced from pre-Antiquity, reaching their peak during the Frankopan and later the Zrinski family rule. When a communications system was

sustava komunikacija 18. stoljeća, dolazi do napuštanja visinskih položaja i naseljavanja uz nove cestovne pravce. Namjera je ovim izlaganjem prikazati osnovne elemente prostornog razvoja ovih naselja, te njihov suodnos prema naseljima Gorskog kotara i onima smještenim neposredno uz morsku obalu. Kao primjer na kojem je moguće prikazati prostorne promjene i razloge koji su do njih doveli odabran je Hreljin. Srednjovjekovna hreljinska gradina napuštena je krajem 18. stoljeća a novo naselje formirano je uz cestu koja vodi iz Gorskog kotara prema Rijeci. Gradina je danas prvorazredan arheološki lokalitet napuštenog srednjovjekovnog naselja, no nažalost potpuno neistraženog. Na ovom primjeru moguće je prikazati način prostorne organizacije hreljinskog posjeda, koji se prostirao od Gorskog kotara do Kraljevice koja je nastala kao hreljinska luka. Uz povijesni razvoj biti će prikazana i današnja situacija i problemi uvjetovani suvremenim razvojem.

built in the 18th century, the hill settlements were abandoned for the ones along new roads. This presentation aims to demonstrate the basic elements of these settlements' spatial development and their correlation with both the settlements in Gorski Kotar and those along the coast. An example of Hreljin was selected to illustrate spatial changes and the reasons which lead to them. The medieval Hreljin hill-fort was abandoned by the end of the 18th century and a new settlement was formed along the road leading from Gorski Kotar to Rijeka. Today, the abandoned medieval hill-fort is a first-rate archaeological settlement site, unfortunately it is completely unexplored. This example enables us to demonstrate ways in which the Hreljin estate was spatially organized. It covered an area from Gorski Kotar to Kraljevica which was founded as the Hreljin harbour. Along with its historical development, the present-day situation and problems caused by recent development will be addressed.

Malinska na otoku Krku 1909.-2009. – sto godina organiziranog turizma

Malinska on Krk Island 1909–2009 – a Hundred Years of Organized Tourism

Darja Radović Mahečić

Izlaganje prati razvoj malog priobalnog mjesta na otoku Krku, bez povijesne jezgre, koje se razvilo o ambijentalno vrijednu turističku destinaciju, usmjereno na tzv. aktivni odmor.

Toponim dolazi od kamenoga mlina (navodno iz 15. stoljeća) koji se nalazio na poziciji iznad mora. O njemu svjedoči tek stara fotografija koja ga prikazuje već kao ruševinu, no danas se ne zna pouzdano njegova lokacija. Malinska se u početku 20. stoljeća, unatoč nepostojanju zanimljivije povijesne jezgre, razvila kao turističko mjesto, zahvaljujući ponajprije povoljnom smještaju u morskoj uvali sa sjeverozapadne strane otoka Krka te bujnoj i bogatoj vegetaciji. Do tada je bila središnja otočna luka

The presentation follows the development of the small coastal town on the island of Krk. The town has no historical core but has developed into a tourist destination of ambiantal value while promoting the so called active tourism.

The toponym originates from a stone mill (allegedly from the 15th century) which was located above the sea. The only record of its existence is an old photograph which shows it to be a ruin, however its exact location remains unknown. In the early 20th century, Malinska developed into a tourist resort despite having no historical core, mostly thanks to its favourable location in a sea cove, rich in

za izvoz drva, o čemu jedva vidljive tragove nalazimo u prizemnim drvenim brodogradilištima, starijim zgradama kapetanije i nešto starih brodova u luci. Turistički deplijani kažu da je 1866. ugostila prvi parobrod koji je pristao na otok i da je od tada „odredište mondenog svijeta koje u njoj otkriva potencijal klimatskog lječilišta“, što je svakako pretjerano. Činjenica je da su Malinsku otkrili češki turisti prije sto godina i da je u razdoblju između dva rata u popularnom časopisu „Svijet“ predstavljena kao „hrvatski Sorrento“. Dvadesetih i tridesetih godina ovdje su se gradile kuće za odmor s velikim vrtovima, mahom sušačkih obitelji, a među njima treba istaknuti one koje je projektirao Kazimir Ostrogović, rodnom iz Sv. Vida, mjesta u zaleđu Malinske. Nakon Drugog svjetskog rata Ostrogović gradi i prvi veći hotel „Malin“, a turističko se mjesto sustavnije urbanistički regulira. Istodobno su kuće za odmor sada gradili riječani i zagrepčani (za koje nepretenciozne projekte potpisuju također i riječki i zagrebački arhitekti) ali se gradnja većih vikend-naselja i raznih odmarališta (npr. željezničara) od početka 1970-ih usmjeravala prema južnijim mjestima uz obalu, prepuštajući Malinskoj ulogu gravitacijskog središta. Sedamdesetih godina potvrdu svoje mikrolokacijske vrijednosti Malinska dobiva gradnjom najvećeg hotelskog kompleksa „Haludovo“, koje su po otvorenju posjetila brojna imena svjetskog jet-seta.

Devedesetih godina Malinska s okolicom postaje utočište ratnih prognanika (koji privremeno nastanjuju brojne vikendice), a potom i poprište do tada neviđeno intenzivne građevinske aktivnosti (zahvaljujući ponajprije povoljnom zemljopisnom položaju otoka Krka u cjelini i dobroj prometnoj povezanosti), u koju valja ubrojiti i podizanje „crkveno-galerijskog kompleksa“ Sv. Nikole na samoj obali u središtu mjesta. Apartmanske zgrade i novi manji hoteli preplavili su njezino šire područje, dok je istodobno sklop „Haludova“, osim izdvojenog „Ribarskog sela“, doveden do propasti. Zahvaljujući ipak povelikom dotoku novca u posljednjih desetak godina, općina je brojnim sustavnim akcijama uspjela infrastrukturnim radovima sustići građevinsku eksploziju, izgraditi obilazne ceste, niz preglednih kružnih tokova, asfaltirane biciklističke staze, javnu rasvjetu i plaže sa sadržajima. S druge strane, ono što je davno započelo kao individualni napor brojnih gostiju, a to je šetati uz obale mora, rezultiralo je uređenim, oko 10 km dugim priobalnim šetalištem s prekrasnim vidicima daleko od prometnica, koje vodi od Rta Čuf sa sjeverne strane, preko Haludova, Malinske, Vantačića, Porata (sa starim

vegetation, on the north-western side of Krk Island. In the earlier times, Malinska was the island's central wood exporting harbour, as evidenced by the wooden single-storey shipyards, older naval command buildings and a few old ships in the harbour. Tourist brochures mention that the harbour welcomed the first steamship docking at the island in 1866. They go on to state that Malinska has since then become "a destination for members of the fashionable society who have discovered its potential as a climate health resort", which is certainly an overstatement. In fact, Malinska was discovered by Czech tourists a hundred years ago. The popular magazine "Svijet" featured it as "the Croatian Sorrento" between two World Wars. In the twenties and the thirties, summer houses with spacious gardens were built, mostly by the Sušak families. Those designed by Kazimir Ostrogović, a native of the St. Vid village in Malinska hinterland deserve to be mentioned. After the Second World War, Ostrogović also built the first major hotel, "Malin". Meanwhile, the resort was undergoing a more systematic urban regulation. Clients from both Zagreb and Rijeka started building summer houses (whose unpretentious projects were also executed by architects from Zagreb and Rijeka). However, larger summer house estates and various resorts (e.g. for railway workers) were since the seventies directed towards the southern localities along the coast, leaving Malinska the role of a gravitational centre. During the seventies, Malinska established its microlocational values, when the largest hotel complex, "Haludovo" was built and later visited by many names from the international jet set.

In the nineties Malinska and its surroundings became a shelter for war refugees (who temporarily inhabit many summer houses). Soon it became a scene of an unprecedented building activity (largely thanks to its favourable geographic location and traffic connections of Krk Island in general), including the St. Nicholas' "church-gallery complex" on the coast in the town centre. Apartment buildings and recently built smaller hotels have flooded the wider area of Malinska, while the "Haludovo" complex, apart from the dislocated "Fishermen's village", has been brought to ruin. Thanks, however, to sizable money inflow in the last ten years, the communal authorities have managed to catch up with the building explosion by undertaking

franjevačkim samostanom) do Rta Pelova i Sv. Martina na južnoj strani. Paradoks je taj što vizuru Malinske s toga šetališta tvore brojni crveni krovovi u bujnom visokom zelenilu, dok udaljenijim okolnim naseljima (kojih ima čak dvadesetak) nedostaje zasad upravo taj povoljan omjer izgrađenog i neizgrađenog.

systematic infrastructural works, building town ring-roads, a number of roundabouts, tamac bicycle paths, public lighting and beaches with various facilities. On the other hand, spontaneous walks by the sea, which started as an individual endeavour on part of numerous visitors, resulted in an organized and well-kept 10 kilometre coastal promenade with beautiful sights. Far off from any roads, the promenade runs from Cape Ćuf in the north, through Haludovo, Malinska, Vantačići and Porat (with the old Franciscan monastery) to Cape Pelov and St. Martin at the southern end. Paradoxically, it is the numerous red roofs in the dense tall green that form the view of Malinska as seen from the promenade, while the more distant surrounding settlements (as many as twenty of them) still lack this balance of the built and the unbuilt.

Mjesno groblje Mošćenice

Mošćenice Town Cemetery

Daina Glavočić

Kao i svako primorsko mjesto i Mošćenice imaju svoje mjesno groblje na kojem je moguće iščitavati mnoge podatke o stanovnicima, starosjediocima i došljacima, mijeni umjetničke produkcije kroz tijek vremena u posljednja dva stoljeća. Smještaj, vegetacija i urbanističko uređenje groblja govori o njegovu postanku, kulturi i odnosu stanovnika prema tom mjestu zajedničke memorije. Prema vrsti, obliku i stilu grobova zaključujemo o njihovim vlasnicima i naručiteljima, socijalnom i ekonomskom statusu mošćeničkih obitelji. Ukratko, groblje svakog mjesta njegova je trodimenzionalna osobna iskaznica s kojom se sve češće žele upoznati i turisti koji posjete Mošćenice pa uz pomoć vodiča obilaze groblja kao romantične parkovne oaze.

Like any other coastal town, Mošćenice has its own town cemetery where one can collect a lot of information about the people, inhabitants and newcomers, in addition to the changes in art production over the period of the last two centuries. The location, plants and urban design of the cemetery are a sign of its origin, culture and the attitude that the citizens show towards this place of collective memory. The type, form and style of the graves inform us about their owners and customers, as well as the social and economic status of the families in Mošćenice. In brief, every town's cemetery is its three-dimensional identity-card that the increasing number of tourists who visit Mošćenice wants to get acquainted with, so they take guided tours to cemeteries as romantic park oasis.

Mošćenice – odabrani primjeri sakralne baštine

Mošćenice – Selected Examples of Sacral Heritage

Vlasta Zajec

Polazeći od činjenice da su poznavanje i primjerena prezentacija baštinskih sadržaja jedan od ključnih uvjeta uspješne revitalizacije povijesnih prostora, izlaganje će se usredotočiti na vrijedan segment mošćeničke umjetničke baštine – opremu sakralnih interijera. Posebnu pozornost zavređuje inventar župne crkve sv. Andrije unutar kojeg se osobito ističe barokna dionica. Upozorit će se na činjenicu visoke razine narudžbi osiguranih isusovačkom prisutnošću – angažman drvorezbarske radionice Mihaela Zierera koja radi i za krčku katedralu te Jacopa Contiera, padovanskog kipara sa sjedištem u Ljubljani, koji je radio i za isusovačku crkvu sv. Jakova u tom gradu i za riječku zbornu crkvu Marijina Uznesenja. Kakvoća prikazanog inventara čini Mošćenice relevantnom postajom povijesnoumjetničkih itinerara ne samo kvarnerskog već i šireg područja dodira srednjoeuropske i mediteranske umjetničke tradicije. Pozornost će se posvetiti i skulpturi sv. Ivana Nepomuka postavljenoj na otvorenom kao karakterističnom izrazu srednjoeuropske kulture baroknog razdoblja, posredovanog u našim krajevima habsburškim utjecajima. Zaključno će se nastojati potaknuti primjerenu prezentaciju tih sadržaja (u prostoru crkve i naselja, u zasebnoj publikaciji - vodiču i sl.) koja bi trebala doprinijeti upoznavanju stanovništva i posjetitelja Mošćenica sa značajem njihove sakralne baštine.

Starting from the fact that the knowledge and appropriate presentation of heritage are the key conditions of successful revitalisation of historical spaces, the presentation will focus on a valuable segment of Mošćenice's artistic heritage – the furnishings of sacral interiors. Special attention will be given to the inventory of St. Andrew's parish church, particularly to its baroque segment. Attention will also be drawn to the high quality of artworks created through Jesuit patronage – the wood-carving workshop of Mihael Zierer who worked on the cathedral in Krk and Jacopo Contier, a Paduan sculptor based in Ljubljana who worked on the Jesuit church of St. James in Ljubljana and the congregational church of St. Mary's Assumption in Rijeka. The quality of displayed inventory makes Mošćenice a relevant station in art-historical itineraries, not only in the Kvarner area, but within the wider contact region of Central-European and Mediterranean artistic traditions. Attention will also be given to the statue of St. John Nepomuk, set in an open space, as a characteristic expression of Central-European Baroque culture, mediated in this region through Habsburg influences. In conclusion, an appropriate presentation of these monuments will be encouraged (in both the church and town, through a separate publication – a guide etc.) in order to familiarize both the local residents and visitors of Mošćenice with the importance of their sacral heritage.

Privatne zalihe, opće dobro – kuća dr. Mladena Križa u Čabru

Private Stocks, Common Good - the House of dr. Mladen Križ in Čabar

Željka Čorak

Duhovni život jedne regije bolje je ne prepustiti samo institucionaliziranoj mreži kulturnih servisa, pogotovu kad je riječ o području kakvo je Gorski Kotar, gdje su jezgre urbanosti rijetko posijane u moru prirode. Valjalo bi stoga identificirati moguću paramrežu privatne kulturne ponude – one sačuvane cjeline bivših slojeva življenja koje mogu funkcionirati kao vitalni mali muzeji. Nije riječ o zavičajnim zbirkama miješanih žanrova, niti o privatnim kolekcijama, nego upravo o sačuvanim kućama kao dokumentima načina življenja i ilustracijama „male povijesti“. Jedna takva kuća obitelji duge građanske i intelektualne tradicije nalazi se u Čabru, u vlasništvu obitelji prof.dr Mladena Križa. Kuća predstavlja oblike visoke uljudbe devetnaestog stoljeća i posebno vrijedne ambijente secesije. Njezin je zanimljiv namještaj djelomično rad doaćih majstora. Nekoliko pogleda u kuću Križ želi pokazati primjer skrivenih resursa naših malih naselja.

It is better not to give the spiritual life of a region over to a network of institutionalized services, particularly when it comes to a region such as Gorski Kotar, whose urban cores are sparsely sewn in the sea of nature. Instead, a para-network of private cultural offers should be identified, those entities of preserved layers of life which can function as small vital museums. We are not talking about the regional mixed genre collections, nor private collections but preserved houses as documents to the ways of life and illustrations of a "small history." One such family house with a long bourgeois and intellectual tradition is located in Čabar. It is owned by Professor Mladen Križ's family. The house represents a form of high nineteenth century culture and a valuable art nouveau environment. Its interesting furniture is partly the work of local artisans. Several glances into the Križ house are a demonstrative example of our small towns' hidden resources.

Područje Petrovaradinske tvrđave – identifikacija i procena karaktera predela

Area of Petrovaradin Fortress - Identification and Evaluation of Site's Characteristics

Irina Udicki

„Gornja i donja Petrovaradinska tvrđava sa Podgrađem“ je nepokretno kulturno dobro od velikog značaja (Sl.list APV br. 25 od 28.10.1991. god.) i predstavlja prostorno kulturno istorijsku celinu, što je prema važećem Zakonu o kulturnim dobrima (Sl.gl.RS br. 71/94), urbano ili ruralno naselje ili njihovi

“Upper and lower Petrovaradin Fortress with Podgrađe” is an immovable cultural good of great importance (Official gazette No 25, October 28, 1991) and represents a spatial cultural-historic unity, which is, according to the valid Cultural Goods Act (Official gazette of Republic of Serbia No 71/94), an urban or rural settlement or its

delovi, odnosno prostor sa više nepokretnih dobara od posebnog značaja.

Od XVIII veka, kada je izgrađena kao vojno utvrđenje, Petrovaradinska tvrđava je korišćena u vojne svrhe sve do 1951. god. Tada je veći deo površine (približno 70%) predat civilnim vlastima, odnosno gradu Novom Sadu na korišćenje. U delu Podgrađa, u Vaserštat u delu zaštitne zone Trđave i dalje se nalazi određeni broj vojnih objekata i kompleks Vojne bolnice.

Na osnovu sveobuhvatne analize do sada urađene urbanističke dokumentacije (planovi i programi), može se zaključiti da je poslednjih pedeset godina (od prvog raspisanog konkursa 1953. god.) urađen veći broj urbanističkih dokumenata. Ovim dokumentima predlagana su rešenja kojima je Tvrđava trebala da se zaštiti, očuva, uredi i koristi na adekvatan način.

Međutim, najveći broj ideja koje su se provlačile kroz planove nisu realizovane ni do danas. Razlozi su različiti: dosta strog-krut pristup u procesu planiranja zaštite, prisustvo vojske izostanak finansijske podrške, kao posledica neatraktivnih i nedovoljno rentabilnih rešenja i dr.

Iz tih razloga, zaštita kulturnog nasleđa ne treba da se posmatra izolovano kao (kulturni) cilj dovoljan sam za sebe, već kao jedan od glavnih potencijala za razvoj društva na ekonomskom i socijalnom planu.

Posmatranjem područja Petrovaradinske tvrđave kao kulturnog predela i utvrđivanjem svih komponenata predela, proceniće se karakter predela i stvoriti osnova za davanje smernice za unapređenje postojećeg karaktera predela.

parts, signifying an area with a number of immovable goods of special importance.

Since it was built as a military fort in the 18th century, Petrovaradin Fortress served for military purposes until 1951 when the major part of its area (almost 70%) was given to the City of Novi Sad for civil use. A number of military facilities and the Military hospital complex are still situated in Vaserštat, parts of Podgrađe and the safety zone of the Fortress.

According to the comprehensive analysis of the urban planning documentation carried out thus far (plans and programs), it has been concluded that a significant number of urban planning documents have been made in the last fifty years (since the first invitation to tender in 1953). These documents have proposed solutions intended for adequate protection, preservation, regulation and use of the Fortress.

However, even today the largest numbers of ideas that run through the plans have still not been implemented. There is a variety of reasons for this: a rather rigorous-strict approach to the process of protection planning, the presence of army, a lack of financial support as a consequence of unattractive and insufficiently profitable solutions, and so on.

Therefore, the protection of cultural heritage should not be considered in isolation as a self-sufficient (cultural) goal, but as one of the leading potentials for the development of society on economic and social plans.

Observing the area of Petrovaradin Fortress as a cultural ambient and identifying all of its components will enable evaluation of its characteristics and the establishment of the basis for offering guidelines for the improvement of the existing site's character.

Prostorno planska dokumentacija u funkciji zaštite i valorizacije malih povijesnih gradova spomeničke baštine u Primorsko-goranskoj županiji

Physical-Planning Documentation in the Function of Protection and Valorization of Small Historic Towns of Cultural Heritage in Primorsko-Goranska County

Gordana Uroda, Mladen Črnjar

Mnogi su mali povijesni gradovi potonuli u bezlične aglomeracije jer je u cijelosti izmijenjen njihov uži ili širi krajolik s kojim su nekad činili jedinstvene funkcionalne i estetske cjeline. Porastom agresivnih i destruktivnih čimbenika u prostoru sazrijeva svijest o potrebi zaštite povijesnih gradića kao integralnoga dijela kulturnog krajolika.

Važno je pogotovo danas, kada smo na putu za EU i kada se govori o čuvanju i jačanju hrvatskog identiteta ne dozvoliti daljnji nemar i nebrigu prema tim povijesnim gradićima neponovljive ambijentalne vrijednosti. S druge pak strane očuvanje i prezentiranje baštine, te kulturni turizam vodeći su trendovi danas u svijetu.

Mala povijesna naselja u Primorsko-goranskoj županiji, zaštićena kao spomenici kulture, koja su nekad bila kulturna, ekonomska i duhovna središta napuštena su i zapuštena ili su jednostavno “razorena” novim, neprimjerenim sadržajima. Primorsko goranska županija je pred 15-tak godina započela ambiciozan projekt pod nazivom “Program revitalizacije kulturno-povijesne baštine PGŽ” u kojem jedan segment čini revitalizacija malih povijesnih gradova koji su zaštićeni kao spomenici kulture. Neka iskustva uočena u tom procesu iznijeti će se u ovom radu.

Numerous small historic towns have sunk into featureless agglomerations as a result of fundamental changes made in their closer or wider surroundings with which they once formed a unique functional and aesthetic unity. Along with the growth of aggressive and destructive factors in the ambient has matured the awareness on the need for protection historic towns as an integral part of a cultural landscape.

Today, when we are heading to the EU and when there is much talk on protection and strengthening of Croatian identity, it is especially important to prevent further neglect and negligence towards these historic towns with unique ambient values. On the other hand, heritage protection and presentation in addition to cultural tourism are today the leading trends worldwide.

Regardless of being registered as cultural monuments, small historic settlements in Primorsko-goranska county, which used to function as cultural, economic and spiritual centres, are nowadays abandoned and neglected, or simply “ravaged” by new inadequate contents. Fifteen years ago Primorsko-goranska county launched an ambitious project named “Program of revitalisation of cultural-historic heritage of Primorsko-goranska County” in which one segment consists of revitalisation of small historic towns registered as cultural monuments. Some of the experiences observed in the process will be presented in this paper.

Značaj urbanističkih planova za revitalizaciju malih povijesnih gradova (slučaj: Novi Vinodolski – Vrbnik – Lovran)

Importance of Town-planning Schemes for Revitalisation of Small Historical Towns (Case Studies: Novi Vinodolski – Vrbnik – Lovran)

Branko Blažević, Adriana Jelušić

Pregled graditeljskih zahvata koji su opasno suzili povijesno-umjetničku vrijednost starih gradskih jezgri bio bi inopozantan kada bi se napravila prava i temeljita analiza stanja na terenu. Na primjerima triju povijesnih gradića (Novi Vinodolski – Vrbnik - Lovran) od koji je jedan i otočka destinacija (Vrbnik na otoku Krku), autori sagledavaju i istražuju uzroke nastale devastacije u tim prostorima, te traži načine i modele za sanaciju i revitalizaciju postojećeg stanja. Izvršena je kratka analiza stanja na terenu i stanja dokumentacije u funkciji zaštite spomeničke i graditeljske baštine. Problematiku malih povijesnih gradova u radu se sagledava ne samo s urbanističkog, već posebno s ekonomskog aspekta u cilju postizanja održivog razvoja tih sredina. Zato autori žele pomiriti ekonomsku, povijesnu i ekološku dimenziju te dati neke od odgovora na pitanje gdje tražiti ravnotežu i equilibrij za njihovu dugoročnu održivost i posebno stavljanje tih gradića i njihovog okruženja u funkciju turističke ponude.

Na slučaju donesenog urbanističkog plana stare gradske jezgre Novog Vinodolnog, autori traže uzroke njegovog nedosljednog provođenja, te polaze od postavljene hipoteze u radu, da «politička volja a ne zakoni prostora još uvijek određuju sudbinu malih povijesnih gradova».

Usporedba sa sličnim lokalitetima kao što su Vrbnik na otoku Krku i Lovran na liburnijskoj rivijeri koji imaju sličnu sudbinu te postavljenu hipotezu autori dokazuju prezentiranim radom.

Zajedničko analiziranim gradskim jezgrama je to, da je riječ o primorskim srednjovjekovnim gradićima bogate prošlosti sa stogodišnjom turističkom tradicijom.

U 21. stoljeću sva tri gradića raspolažu s bogatom povijesnom baštinom, stoljetnom turističkom tradicijom, očuvanom prirodom, izgrađenom infrastrukturom, što sve omogućuje ponovni uzlet turizma

A proper and thorough analysis of field circumstances would reveal a tremendous number of building interventions which have seriously compromised the historical and artistic value of old town cores. Authors examine the causes of devastation in cases of three historical towns (Novi Vinodolski, Vrbnik and Lovran), with the town of Vrbnik on Krk Island being an island destination, while attempting to find ways and models to improve and revitalize the present condition. A brief analysis of field circumstances and present documentation was carried out, with the purpose of protecting monument and architectural heritage. Small historical towns' issues are analysed not only from the town-planning but rather from the economic point of view, with the purpose of achieving sustainable development in these communities. Therefore, authors aim to bring together the economic, the historical and the ecological aspects and provide some answers to the questions of balance, long-term sustainability and particularly to actuating the towns' and their surrounding areas' tourist offer.

Authors look for the causes of inconsistent implementation of Novi Vinodolski's old town core planning scheme, starting from the hypothesis that "the fate of small historical towns is governed by political will rather than by spatial laws." A comparison with the localities of Vrbnik on Krk Island and Lovran on the Liburnian Riviera, which share a similar fate, proves the authors' hypothesis.

The analysed town cores are all medieval coastal settlements of rich history and a hundred years long tradition in tourism. In the 21st century, all three towns have the capacity for the revival of tourism through sustainable development and compliance with all ecological standards, since they can offer rich historical heritage, a hundred

uz održivi razvoj i poštivanje svih ekoloških standarda.

Ali taj uzlet ima i jedno veliko ograničenje, koje ako se ne sanira i otkloni, ugrožava velike ambicije tih gradova.

Zato je potreban Projekt povratka izvornom izgledu, koji bi se mogao izvoditi u nekoliko faza, koje bi se mogle odvijati i paralelno. Prva faza uključuje sređivanje urbanističke i prostorne dokumentacije i stvaranje ukupne klime za predložene promjene. A promjene bi mogle odmah započeti sa drugom odnosno trećom fazom koje bi se odnosile na obnove krovova i fasada na starim kućama, kao i vraćanje gradskim ulicama, uličicama i klančićima prvobitni izgled rješavanjem adekvatnog popločenja. Zatim bi slijedila faza obnove i zamjene šкура i grilja, te rekonstrukcija prozora i vrata i njihovog vraćanja u željene oblike, dok bi se završnom fazom zaokružiti gradske cjeline adekvatnom rasvjetom.

Autori se zalažu i za poseban model financiranja starih gradskih jezgri, u kojem veliku ulogu vide u europskim predpristupnim i pristupnim fondovima, uz zajenički nastup u pripremi dokumentacije uz puno angažiranje državne, županijske i lokalne samouprave.

Prostorno planiranje i projekti revitalizacije povijesnih naselja

Spatial Planning and Projects for Revitalisation of Historic Settlements

Nikša Božić, Sandra Jakopec, Mirela Ćordaš

Povijesna naselja u Hrvatskoj u pravilu su dio šireg područja pojedinih jedinica lokalne samouprave. Za općine i gradove propisana je obveza izrade prostornih planova uređenja, a kako je to glavni preduvjet za prostorni razvoj takve planove donijele su sve jedinice lokalne samouprave u Hrvatskoj. Ovi dokumenti prostornog uređenja, ovisno o vrsti i području obuhvata, sadrže i podatke iz konzervatorske

years long tradition of tourism and a developed infrastructure. However, the mentioned revival has one limitation which compromises the towns' great ambitions if not tackled and eliminated.

A Project for return to the towns' original appearance is necessary. It would be carried out in several, possibly simultaneous phases. The first phase would include the regulation of town-planning and spatial organization documentation, while creating a positive climate for suggested changes. Changes would start with the second and the third phase respectively. These would include the renovation of roofs and old houses' facades, renewal of the original appearance of town streets and alleys, including appropriate pavements. The next phase would involve renewing and replacing old shutters and window blinds, reconstructing doors and windows by returning them to the desired shapes. In the final phase, the town would be encircled with appropriate lighting.

Authors advocate a model of financing for the old town cores. A significant role would be given to the EU pre-accession and accession funds, with full cooperation of the state, county and local government in drawing up documents.

Historical settlements in Croatia, as a rule, are part of wider areas of local government units. Municipalities and towns are legally required to draw up a town-planning scheme. All units of local government in Croatia have adopted such plans since it is the main condition for spatial development. These spatial regulation

podloge sa sustavom mjera zaštite nepokretnih kulturnih dobara koja se nalaze na području obuhvata plana.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara u sklopu sustava mjera zaštite kulturnih dobara propisuje i obavezu donošenja urbanističkih planova uređenja radi zaštite i očuvanja kulturno-povijesnih cjelina. Nedostatak sredstava te nedostatak zakonske obveze za izradu ovih planova razlozi su što se njihovoj izradi rijetko pristupa.

U slučajevima kada se rade urbanistički planovi za zaštićene povijesne cjeline problemi sa kojima se susreću planeri su brojni. Budući da se ovi planovi izrađuju unutar istih zakonskih i tehničkih okvira koji vrijede i za ostale planove (a svojim se karakterom od većine njih bitno razlikuju), problemi nastaju već kod prilagodbe nedovoljno fleksibilnih tehničkih elemenata prikaza.

Međutim, glavni planerski problemi nastaju onda kada se pristupa izradi urbanističkih planova koji bi trebali omogućiti revitalizaciju povijesnih naselja prije nego što su doneseni planovi razvoja (gospodarski, turistički, ekonomski). Kod izrade ovih planova od velike je važnosti suradnja ne samo sa lokalnom samoupravom već i s razvojnim institucijama i tijelima kao i s lokalnim stanovništvom i nevladinim udrugama.

Sudjelovanje stručnjaka za zaštitu kulturne baštine te konzervatorskih službi propisano je zakonom ali se često svodi samo na analizu postojećeg stanja i propisivanje mjera zaštite bez aktivne uključenosti u definiranje ciljeva razvoja i/ili revitalizacije povijesnih cjelina. Tako se urbanistički planovi koji se izrađuju bez razvojne podloge i jasno definiranih ciljeva razvoja često svode na planersko balansiranje između konzervatorskih ograničenja i zahtjeva za maksimalnom fleksibilnošću za buduće prostorne intervencije.

O uspješnom planerskom procesu može se govoriti samo kada su u izradu svih faza plana (analiza polazišta, definiranje ciljeva plana te izrada konačnog plana kao seta normi za prostorne intervencije) aktivno uključeni svi sudionici. Urbanistički planovi važan su instrument u procesima revitalizacije povijesnih naselja ali oni mogu biti uspješni samo ako su dio šireg programa revitalizacije u kojem je

documents, given their type and spatial reach, contain data from conservation research along with the system of measures to protect cultural assets located within the area covered by the plan.

The law on the protection and preservation of cultural assets, as part of the system of measures to protect cultural assets, prescribes the obligation to draw up a town-planning scheme in order to protect and preserve cultural-historical ensembles. Given the lack of funding and legal obligations, however, they are rarely drawn up.

Planners encounter numerous problems when creating town-planning schemes for protected historical ensembles. Given that these plans are drawn up within the same legal and technical framework that applies to all other types of plans (which are significantly different in character), problems arise when making adjustments to an insufficiently flexible technical framework.

However, the main planners' problems emerge when making town-planning schemes which should enable the revitalisation of historical towns, prior to development plans (economic, tourist etc.) ever having been adopted. The cooperation, not only with the local government but with development institutions and bodies as well as with the local population and non-governmental organizations is therefore crucial.

The participation of experts on cultural heritage protection and conservation departments is prescribed by law. However, it is often reduced to analyses of the current state and to prescribing protection measures, without an active involvement in defining the development goals or revitalisation of historical ensembles. Town-planning schemes which are drawn up without a development background and clearly defined development goals often come down to planners' balancing between conservation restrictions and demands for maximum flexibility for future spatial interventions.

We only speak of a successful planning process when all participants are actively engaged in all phases of the plan's execution (starting point analysis, defining the plan's goals and creating of the final plan as a set of norms for spatial interventions).

važan zajednički rad i suradnja u svim fazama programa - od definiranja ciljeva projekta do izrade pojedinih stručnih podloga.

U izlaganju će biti korištena iskustva iz rada na izradi urbanističkih planova uređenja za naselja Velo i Malo Grablje, Murvica, Dol i Topići koji se trenutno izrađuju kao dio županijskog projekta zaštite i revitalizacije «etno-eko sela» Splitsko-dalmatinske županije.

Town-planning schemes are an important instrument in the processes of historical towns' revitalisation, but can be successful only when they are part of a wider program of revitalisation, with joint effort and cooperation in all phases of the program – from defining the project's goals to making individual expert backgrounds.

The presentation will draw from our experiences while working on the village-planning schemes for Velo, Malo Grablje, Murvica, Dol and Topići, which are currently being drawn up as part of the Splitsko-Dalmatinska County's "Ethno-Eco Village" project for protection and revitalisation.

Zaštita povijesnih gradova u okviru zakonodavstva u Hrvatskoj

Protection of Historical Towns - Relation to Historical Values and Contemporary Needs through the Eyes of Croatian Legislation and Actual Planning Practice

Nenad Lipovac

Snažnim pomakom u svjetskim okvirima planiranja i zaštite okoliša (prirodnog, kultiviranog, kulturnog i izgrađenog) te kroz novo uvedeno zakonodavstvo u Hrvatskoj, stvoreni su osnovni preduvjeti za promjenu dosadašnjeg stanja u samom procesu planiranja na svim razinama. Međutim, Hrvatska se nalazi pred još jednim velikim izazovom, a to je privatizacija koju prate i ostale promjene gospodarskog razvitka, kako na državnoj tako i lokalnoj razini. Kao jedna od posljedica uvođenja privatizacije, prostor Hrvatske, kako neplanski tako i prilikom izrade pojedinih prostorno-planskih dokumenata, troši se još brže bez obzira na stvarne potrebe nekog naselja, općine ili grada, a sve u cilju snažnog gospodarskog razvitka koji će nas uvesti u razvijeni svijet i Europu. Jedna od gospodarskih grana koja umnogome utiče na stanje u našim povijesnim gradovima je turizam čije potrebe doslovno proždiru povijesne gradove i ne rijetko ih pretvaraju u besprizorna odredišta i okupljališta velikog broja ljudi, kojima će

A strong global shift in planning and environment protection (natural, cultivated, cultural and built) and recently introduced legislation in Croatia have created the basic preconditions for changing the current state in the process of planning on all levels. However, Croatia still faces another major challenge – that of privatisation accompanied by other changes of economic development, on both the national and the local level. As one of the consequences of privatization the Croatian space is being dissipated at an even higher rate, be it by lack of planning or by certain spatial planning documents, regardless of the actual needs of a village, municipality or a town and all aimed at achieving strong economic development which will make us part of the developed world and the EU. The one branch of economy which seriously affects the situation in our historical towns is tourism. Its requirements literally consume historical towns, often transforming them into repulsive

jedino sjećanje na boravak u tom gradu predstavljati neispisana razglednica kupljena u tom gradu

Istraživanja i vrednovanja zatečenih vrijednosti kulturne i povijesne baštine vrlo je malo zastupljeno u procesu stvaranja prijedloga rješenja na prostorno-planskoj razini, a nažalost nije rijetko da se kod izrade prostorno-planskih dokumenata određene razine koriste podaci stari i više od desetljeća. Prvi problem se javlja kod rješavanja smještaja svih pristiglih vozila pred povijesni grad te kretanje vozila, pa čak i pješaka kroz njega. Postojeći javni prostori sa dugom povijesnom tradicijom nisu u stanju preuzeti sav današnji kolni i pješački promet i to nedvojbeno dovodi do kolapsa samog grada. Očito da je potrebno provesti sveobuhvatno ispitivanje dosadašnjih metodologija planiranja i izrade planova. Ne postoji jedno univerzalno rješenje koje bi se moglo primijeniti na svim povijesnim gradovima, već treba postaviti kostur, a on će se popuniti u skladu sa lokalnim uvjetima. Nažalost, naše zakonodavstvo tako nešto ne predviđa, već traži i podupire jedinstvenost i jednoobraznost pristupa.

Kao vrlo važan oslonac u provođenju određene strategije i metode izrade prostorno planske dokumentacije je posjedovanje kvalitetnih zakonodavnih dokumenata kao i krovnih dokumenata kako na državnoj tako i na regionalnoj razini. Hrvatska u većem dijelu posjeduje to sve: dokumente uređenja prostora na skoro svim razinama, ali oni nisu u potpunosti usklađeni sa novim zakonodavstvom. Zakon nam utvrđuje vrste i razinu pojedinih prostorno-planskih dokumenata, ali nažalost i taj zakon je izrađen na način da prostorno-planska dokumentacija izrađena na temelju njega može poslužiti do najviše 75% prostora Republike Hrvatske. Nedostajuća karika, već dugo godina komentirano i prelagano, ali nikako i usvojen kao zakonska obveza je izrada Konzervatorskog urbanističkog plana za područja od iznimne kulturno-povijesne vrijednosti. U Strategiji prostornog razvoja RH (1997.) i Programu prostornog uređenja RH (1999.), dva strateška dokumenta izrađena i usvojena prije više od desetljeća prema već zastarjelom zakonodavstvu, pojam vrijednosti i zaštite malih povijesnih navodi se općenito bez posebno naglašenih mjera i obveza prilikom izrade detaljnije prostorno planske dokumentacije.

Došlo je vrijeme kada se nešto stvarno treba hitno učiniti i to na više razina: zakonodavnoj, zaštitarskoj, planerskoj i gospodarskoj.

destinations and gathering places for a great number of people whose only memory of this town will come down to a postcard they purchased.

Research and evaluation of the existing values of cultural heritage is little represented in the process of creating solution proposals at the spatial planning level. Unfortunately, neither is it uncommon to use over a decade old data for making spatial planning documentation at a certain level.

The first problem related to the development of tourism in small towns arises when finding accommodation for all the newly arrived vehicles, regulating the traffic and even pedestrians' circulation. Existing public spaces with long historical traditions are unable to receive all that vehicular and pedestrian traffic, which inevitably results in collapse. It is obvious that a comprehensive re-examination of all previous methodologies of planning and plan-making needs to be carried out. Selected modes' compliance with our legislation must be verified and ways to move on must be suggested. Unfortunately, our legislation does not provide room for specific solutions, but rather looks for and supports uniformity of approach.

A very important support for implementing a certain strategy and method for drawing up planning documentation comes from favourable legal documents on both the national and the local level. Croatia has it all, for the most part; spatial planning schemes at almost all levels. However, these are not fully compliant with the new legislation. The missing link is the long commented and proposed but never adopted legal obligation to draw up a Conservation town-planning scheme for areas of special cultural-historical value. Two strategic documents, drawn up and adopted over a decade ago, according to a now outdated legislation, the Spatial Development Strategy of the Republic of Croatia (1997) and the Spatial Planning Program of the Republic of Croatia (1999) mention concepts of value and protection of small historical towns, but stress no measures or obligations for making a more detailed spatial planning documentation.

The time has come for something to be done urgently and on several levels: the legislative, the protection level, the planning and the economic.

Održivi razvitak malih povijesnih gradova i okruženja ***Sustainable Development of Small Historic Towns and Their Hinterland***

Održivi razvitak u okviru koncepta kulturnog krajolika

Sustainable Development of Small Historical Towns as Part of the Cultural Landscape Concept

Biserka Dumbović Bilušić, Valerija Kelemen Pepeonik

Održivi razvitak Mošćenica treba promatrati u tematskom smislu, s jedne strane kroz procese urbane obnove i regeneracije povijesnih struktura grada (pilot projekt Mošćenice-živi grad muzej), ali i u okvirima njegovog okruženja, složenog prostornog sustava - kulturnog krajolika. Kao integralni krajolika Učke i nekadašnjih liburnijskih gradova, ubraja se u tip organski razvijenog, živog krajolika u kojemu su mali povijesni gradovi kao što su Mošćenice, Brseč, Veprinac, Kastav ... povezani sa svojim okruženjem fizičkim, prostornim, funkcionalnim, povijesnim, ekonomskim, vlasničkim, ali i duhovnim vezama. Razvitak malog grada i njegovog okruženja može se kvalitetno usmjeriti samo ako se uvažavaju: povijesni kontinuitet, prostorna obilježja i karakter tih veza.

U okviru ovoga organski razvijenog krajolika naročito se ističe područje posebnog značaja, zona asocijativnog kulturnog krajolika – povijesno mitskih staza Trebišća-Perun, vezanih uz kultove staroslavenskih božanstava. Izuzetnost i rijetkost manifestacije ovoga kulta i u europskim razmjerima daju ovom području i međunarodni značaj. Asocijativni kulturni krajolik Peruna i Trebišća, uz već naglašene teme muzejskih jedinica u Mošćenicama, znanja i vještine stanovnika vezanih uz obradu zemlje, stočarstvo, ribarenje, plovību i brodogradnju, kao i vrijedni primjeri djela kulture i umjetnosti u crkvama i kućama, vrlo su važne komponente i resursi na temelju kojih se mogu postaviti i razvijati programi kulturnog turizma. Povijesna sela smještena na obroncima Učke s očuvanim etnološkim strukturama, tradicijskim kućama i dvorovima, zapuštene terase ograđene suhozidima na kojima su se uzgajale maslina i vinova loza, svjedoče o stoljetnom načinu života ovog područja. Izražajnost i

The issue of Mošćenice's sustainable development should be viewed through the processes of urban renewal and regeneration of historical town structures (the pilot project Mošćenice – a Living Town Museum) on the one hand, but also in terms of its surrounding area - a complex spatial system of cultural landscape. As an integral part of Učka and former Liburnian towns' landscape, the area belongs to a type of organically developed, living landscape with small towns such as Mošćenice, Brseč, Veprinac, Kastav etc., which are bound to their surroundings through physical, functional, historical, economic, proprietary and spiritual ties. We can properly focus on the development of a small town and its surrounding area only when its historical continuity, spatial features and the character of those ties are appreciated.

Within this organically developed landscape, one area of special importance stands out. It is the zone of associative cultural landscape – the historical-mythical paths of Trebišća-Perun, associated with the cults of Old Slavic deities. The fact that manifestations of this cult are extraordinary and rare in Europe gives this area international significance. The associative cultural landscape of Perun and Trebišća together with the mentioned museum units in Mošćenice, people's knowledge and skills related to agriculture, farming, sailing and shipbuilding and along with notable examples of artwork and culture in churches and houses, represent very important components and resources for the development of cultural tourism programs.

Historical villages situated on the slopes of Učka with their preserved ethnological structures, traditional houses and courtyards, abandoned terraces enclosed by dry

raznolikost prirodnih oblika, geomorfoloških struktura, vode te biljnih i životinjskih vrsta i zajednica, zajedno s antropogenim, graditeljskim i naseobinskim strukturama čine prostor Mošćenišćine jedinstvenim uzorkom krajolika prepoznatog kao nacionalna kulturna baština.

Osjetljivi i fragilni sustav živog organizma kulturnog krajolika Učke i nekadašnjih liburnijskih gradova zahtijeva pažljivo, senzibilno prostorno i urbanističko planiranje kako ne bi došlo do narušavanja uspostavljenih vrijednosti, njegovih specifičnih procesa, prostornih odnosa i uzoraka.

stone walls where olives and vines were once grown, testify to the centuries' tradition of life in this area. The eloquence and diversity of nature's shapes, geomorphologic structures, waters and animal species and communities together with the anthropogenic, the building and settlement structures, make the Mošćenice area a unique pattern of landscape, recognized as a national cultural heritage.

The delicate and fragile system of the living organism of Učka's and of former Liburnian town's cultural landscape requires careful and sensitive spatial and urban planning, so as not to disturb the established values, their specific processes, spatial relations and patterns.

Europska podrška ulaganjima u obnovu i održivi razvitak malih povijesnih gradova

European Support for Investments in Restoration and Sustainable Development of Small Historic Towns

Marinela Krstinić Nižić, Ognjen Blažević

Povijesna gradska središta u svojoj se nekadašnjoj više-funkcionalnosti osjećaju ugrožena. Demografskim promjenama, pojavom novih životnih stilova i stalnim širenjem periferije, određuje se i mijenja izgled središta grada, koje postaje mjesto s vrlo malo osobnosti i lako promjenjivo. Sa svojim stanovnicima sve starije dobi i jakom željom za postizanjem urbane kvalitete, gradski centri s malim ulicama trebali bi dobivati više na važnosti. Postavlja se pitanje na koji način i koji su to instrumenti za podršku uvođenja urbanih akcija, te kako uspješno realizirati planirane aktivnosti, želje i ciljeve?

Svrha ovog rada je da se ukaže na mogućnost financiranja izvorne višestruke funkcionalnosti središta grada, koja uključuje stanovanje, trgovinu i slobodno vrijeme, tamo gdje postoji, ili njezinu revitalizaciju, tamo gdje je nestala. Autori žele ukazati na buduće politike financiranja, nove strukturne fondove EU od 2007. – 2013. godine, s posebnim naglaskom na instrument JESSICA (Joint European Support for

Historic town centers today feel threatened in their former multi-functionality. Demographic changes, emergence of new life-styles and constant expansion of outskirts have determined and changed the town center's appearance, which now becomes an easily changeable place with little individuality. With their ever increasing number of citizens advanced in age and a strong tendency to achieve urban quality, town centers with narrow streets should be assuming more importance. The question arises how, and which instruments are needed for the support of introducing urban action, and how can planned activities, wishes and objectives be achieved?

This paper aims to indicate the possibility of financing the authentic multi-functional town centers, which includes housing, trade and free time where possible, or its revitalisation, if it's missing. The authors wish to draw attention to future financing

Sustainable Investment in City Areas), koji predstavlja zajedničku europsku podršku održivom ulaganju u gradska područja. Predpristupnim i pristupnim fondovima Europske Unije osigurana su sredstva za postizanje ciljeva regionalnog i lokalnog razvitka, ali uspjeh će najvećim dijelom ovisiti o sposobnosti i organiziranosti svake regije da razvije partnerske odnose, koji će znati upravljati urbanim razvojem. Rad nudi financijska rješenja za projekte obnove i razvoja urbanih sredina kombinacijom potpora i zajmova, a sve to u svrhu obnove i stabilizacije povijesnih gradskih središta, kao mjesta s europskim identitetom, kulturnom raznolikošću i gospodarskim razvojem.

policies - the new structural EU funds from 2007 to 2013, with a strong emphasis on JESSICA instrument (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas). Pre-accession and accession EU funds ensure financing to achieve objectives of regional and local development. However, the success will chiefly depend on each region's ability and organizational skills for developing partnerships capable of managing urban developments.

The paper offers financial solutions for projects of restoration and development of urban areas by combining supports and loans, for the purpose of renovation and stabilization of historic town centers, as places with European identity, cultural diversity and economic development.

Turizam - mogućnost za razvoj malih gradova

Tourism – a Possibility for Small Towns Development

Jasenska Kranjčević

U ovom radu želi se prikazati kako turizam, kao skup aktivnosti, može biti pokretač za razvoja malih gradova u Hrvatskoj. Sagledavajući hijerarhiju naselja, a pogotovu onu koja je određena prema administrativnim kriterijima, u Hrvatskoj prevladavaju mali gradovi. Mali gradovi, pogotovo oni koji imaju naglašenu povijesnu komponentu predstavljaju turističku atrakcijsku osnovu.

U Hrvatskoj postoji relativno mali broj istraživanja o razvoju turizma u malim gradovima.

Za razvoj turizma malih gradova potrebno je: upoznati tržište, osmisliti male gradove kao turističke atrakcije, promovirati male gradove na turističkom tržištu, stvarati partnerstva sa sličnim i kompatibilnim atrakcijama u regiji te ih povezati sa različitim oblicima turizma.

Kako bi se mali gradovi uključili u što kvalitetniju turističku ponudu Hrvatske, potrebno je izraditi

The paper aims to present how tourism, as a collection of activities, can function as a moving force for the development of small towns. Taking into consideration the hierarchy of settlements, especially the hierarchy determined by administrative criteria, small towns prevail in Croatia. Small towns, and especially those with an emphasized historic component, represent a tourism attraction base.

There are relatively few researches carried out about the tourism development in small towns in Croatia.

In an attempt to develop tourism, it is necessary to: get acquainted with the market, organize small towns as tourist attractions, promote small towns on the tourist market, form partnerships with similar and compatible attractions all over the region

programe sa sadržajima i kapacitetima na osnovu kojih bi se izradili projekti za pojedine lokacije.

Navedeni programi i projekti trebali bi biti osmišljeni na način kako bi se ostavila simbioza suvremenog načina života i tradicionalnih malih gradova, odnosno svih zainteresiranih kako bi se doprinjelo stvaranju novih vrijednosti (socijalna, ekonomska, kulturna, prostorna, krajobrazna, itd.).

and connect them with various models of tourism.

In order to include small towns in the Croatian tourist offer of higher quality, it is necessary to formulate programmes with tourist attractions and capacities, which would function as the basis for designing projects for specific locations.

The mentioned programmes and projects should be organized in such a way so as to achieve a mutualism between the modern way of life and the traditional small towns, or specifically, between all interested parties in order to contribute to the establishment of new values (social, economic, cultural, spatial, landscape, etc.)

Održivi razvoj turizma i prihvatni potencijal malih povijesnih gradova

Tourism Sustainable Development and Carrying Capacity of Small Historic Towns

Dora Smolčić Jurdana

Koncepcija održivog razvoja turizma temelji se na široj koncepciji održivog razvoja. Prepoznato je to u dokumentu Green Paper of Tourism Europske komisije (1995) gdje se jasno ističe da budućnosti turizma leži u integraciji ekonomskih aktivnosti i održivom razvoju uz potrebu da se vodi računa o zaštiti okoliša i kulturno-povijesne baštine. Dokument kazuje da je to moguće prepoznajući da su atraktivnosti turističke destinacije, te time i ekonomska baza turizma, zavisne o očuvanju i/ili konzerviranju prirodnih i kulturnih resursa. Stoga je preporuka Europske komisije bila da se turizam počne razvijati i djelovati u skladu s načelima održivog razvoja turizma.

Turizam, kao i svaka ekonomska aktivnosti, izaziva pozitivne utjecaje ali i negativne posljedice. Održivim razvojem turizma treba maksimizirati koristi od turizma i istovremeno minimizirati štete, te usmjeriti i limitirati turistički razvoj sukladno zahtjevima održivog razvoja turizma. Male povijesne gradove potrebno je turistički valorizirati isključivo uz najstrože poštivanje načela održivog razvoja.

The concept of tourism sustainable development is based on a wider approach of sustainable development. This was recognized in the Green Paper of Tourism document written by THE European Commission in 1995 where it was clearly pointed out that the future of tourism lies in the integration of economic activities and sustainable development, as well as taking into account the protection of environment and cultural-historic heritage. The document stated that this is possible and acknowledges that attractions of tourist destinations, and consequently the economic tourist base, depend on the protection and/or conservation of natural and cultural resources. Therefore, the European Commission's recommendation was that tourism should start developing and acting in accordance with the principles of tourism sustainable development.

Tourism, like any other economic activity, provokes positive influences, but also

Uključivanjem na turističko tržište mali povijesni gradovi mogu doživjeti potpunu revitalizaciju, ali ukoliko proces nije kontroliran može doći i do nepopravljivih šteta. Jedan od najznačajnijih elemenata o kojem je pri tome potrebno voditi računa je prihvatni potencijal malih povijesnih gradova. Problematika prihvatnog potencijala osnova je na kojoj se bazira koncepcija održivog razvoja turizma.

Prihvatni potencijal turističke destinacije predstavlja njenu sposobnost da prihvati turiste i razvoj turizma, a da se pri tome u većoj mjeri ne narušava ukupno okruženje - prirodno, izgrađeno i socio-kulturno. Ono podrazumijeva prisutnost turista, što u svakom slučaju ima utjecaja na okruženje, ali koje je prihvatljivo za lokalno stanovništvo i turiste, te koje je održivo i u budućnosti.

U radu se stoga dovodi u relaciju proces turističkog razvoja, te koncepcija održivog razvoja uz elaboriranje problematike prihvatnog potencijala malih povijesnih gradova.

negative consequences. Tourism sustainable development ought to maximize tourism benefits, whilst minimizing damages, and also direct and limit the tourism progress in accordance with the demands of tourism sustainability development. Small historic towns ought to be valorized in terms of tourism only by strictly following the principles of sustainable development. By inclusion in the tourism market, small historic towns can experience full revitalisation, but only if the process doesn't lose control, which could then lead to irreparable damages.

One of the most important elements which ought to be considered in this matter is the carrying capacity of small historic towns. The approach of carrying capacity is the base on which the concept of tourism sustainable development stands. Carrying capacity of a tourist destination represents its capability to support tourists and tourism development, without at the same time significantly disturbing its entire environment – natural, built and socio-cultural. It implies the presence of tourists, which by all means has an effect on the environment, but is still acceptable to local inhabitants and tourists, and which is sustainable in future, too.

Therefore, this paper establishes relations between the process of tourism development and the concept of sustainable development, explaining the problems of carrying capacity of small historic towns.

Otvoreni atelier kipara Ljube de Karine kao umjetnički razvojni resurs Liburnije

Ljubo de Karina's Open Atelier as an Art Catalyst for Revitalisation of the Liburnia Area

Theodor de Canziani

Mali povijesni gradovi i naselja definirani su kao lokalno ,regionalno ,državno i Europsko bogatstvo. Mozemo reci da je karekternost ali i slicnost malih sredina ,naselja, gradova, ono sto ima osobnosti i

Small historical towns and villages are defined as a local, regional, national and European treasure. Small communities, villages and towns all have their specificities and obvious differences, but we also find similarities in problems all of them

evidentne različitosti no istom nalazimo i veze kao probleme s kojima se susreću gotovo svi. Upravo projektom ASSETa i ECOVASTa vrijedan je pristup i inicijativa za razvoj malih povijesnih gradova i naselja. Definiranje problema ne jednostrano ,već kroz razmatranje društvene, gospodarske, krajobrazne i kulturne dimenzije, jedino može donijeti rješenja određenih segmenata od strane raznih stručnjaka. Možemo reci da Samoborska deklaracija 2007. osobito dobro definira da mali gradovi sa svojim okruženjem, prirodnom i graditeljskom baštinom pružaju mogućnosti za kreativni razvitak i doprinos kvaliteti života. Upravo čuvanje, zakonskim i drugim propisima ,definiranje održivog razvoja ,kvalitete stalnog života u povijesnim centrima obremenjenim različitim specifičnostima, ono je sto svaka povremena ili stalna kulturna i umjetnička funkcija koja je izrasla na temeljima lokalne zajednice i specifikuma može kreirati kao kontinuirani život i napredak.

Male sredine i gradovi cine identitetnu kartu svakog kraja ,regije, te za razliku od većih gradova, upravo njihova prirodna neoskvrnjenost čini nas posebnima i zanimljivima na različitim razinama. Djelovanje malih gradova na svoje okolje osobito je važan aspekt kroz povijesne, prirodne i druge segmente te je okoliš sa izdvojenim naseljima i drugim kvalitetama neraskidiv njihov dio a komunikacija i iskorištavanje tih resursa obogaćuje dvosmjerno .

Ciljevi projekta Mali povijesni gradovi i naselja Hrvatske-obnova i održivi razvitak,u svim su točkama prepoznatljiviji u Mošćenicama ,te njihovom primjenom može doći do definicije Mošćenice-živi grad muzej, kao i do prepoznavanja i revalorizacije kako materijalne tako i duhovne i druge kulturne baštine. Sto se tiče valorizacije urbanih, ambijentalnih i arhitektonskih komponenata one su barem deklarativno nazočne, no sva druga baština i kulturne varijante ,odnosno ono sto oživljava materijalno naslijeđe gubi se bez kontinuiranog projektog koncepta. Strukturalni dio koncepta u većini može biti primjenjiv na slične problemske zadatke koji su dijelom ipak različiti te se za svaki pojedini mora naci prilagodba spram specifičnostima koje su najjasnije lokalnoj zajednici. Upravo lokalna zajednica u sinergiji sa stručnjacima različitih profila prema zadanim modulima trebala bi tražiti prilagodbe na osnovi varijacije spram stvarnih resursa i mogućnosti a ne zadanim deklarativno, koji su stoga najčešće neprimjenjivi.

encounter. The ASSET and ECOVAST projects represent a valuable approach and an initiative for the development of small historical towns and villages. Problems can not be defined one-sidedly, but by examining social, economic, environmental and cultural dimensions. Solutions are reached when various segments are examined by different experts. The 2007 Samobor Declaration states that small towns with their surrounding areas, natural and architectural heritage, offer possibilities for creative development and can contribute to the quality of life. Every cultural and artistic function, be it temporary or continuous, which has grown out of the local community and its specific features can create continuous life and progress, through protection, by way of legal and other regulations, and defining sustainable development and quality of life in historical centres with all their specificities.

Small communities and towns constitute an identity card for every area and region. Unlike the cities, they are naturally untainted which makes them special and interesting on many levels. Historical, natural and other influences small towns have on their surrounding areas must be stressed. Their environment is their inseparable part, with the communication and resource exploitation going two ways.

All the objectives of Small Historical Towns and Villages of Croatia – Renewal and Sustainable Development project can be applied to Mošćenice. If implemented, its material, spiritual and other heritage would be recognized and re-evaluated and Mošćenice could be defined as “a living town museum.” The evaluation of the urban ensemble and architectural components has been carried out at least to some extent. However, all other forms of culture and heritage, those which give vitality to the material heritage would be lost, if a concept of a continuous project is absent. The structural part of the concept can for the most part be applied to similar tasks. The differences, however, can be resolved through adjustments to specificities of local communities. The local community in synergy with experts from various fields should look for adjustments, depending on the town’s actual resources and possibilities, rather than merely professing to do so, with results that usually can not be applied.

The open atelier-gallery of sculptor Ljubo de Karina is located on an isolated,

Otvoreni atelier-galerija kipara Ljube de Karine smješten je na izdvojenom, intimom okruženom mjestu. Ipak kompleks ruralne lokalne arhitekture u spoju sa krajobraznim kvalitetama komunicira upravo svojim karakterom i karizmom sa obližnjim selom Zagori, gradicama Brsecom, Moscenicama i Moscenickom dragom. Povezan osobito lijepim panoramskim cestama kompleks Ljube de Karine čini perifernu mogućnost ali i zbirni punkt svih spomenutih. Spoj krajobraza, arhitekture i skulpture te žive funkcije prostora u svakodnevnoj skulptorskoj djelatnosti čini jedno od najvećih bogatstava cijele regije. Očuvanost i kvalitativno održiva redefinicija prostora ono je sto stratifikacijski spram raznih odrednica definira atelier-galeriju. Skulpture Ljube de Karine tu dobivaju dodatni kvalitativni naboj ,nastavljajući se iz prostora u kojemu su nastale. Druge pak autorove skulpture disperzirale su se u prostor ,bliže i dalje, na taj način čineći neraskidive spona. Diplomiravši na ljubljanskoj likovnoj akademiji uz pohađanje Augustinciceve i Radauseve majstorske radionice, kipar je sedamdesetih godina 20. stoljeća definirao svoj stilski rakurs, a u svom prirodnom okruženju iz koga se doslovno rađa, tvori organičke i meke forme, s pomno odabranim materijalima kao i simbolikom. Svojim djelovanjem, iako je mastor i interijerne skulpture, nametnuo se prostorno u eksterijeru monumentalnom skulpturom. Upravo polazeći od tradicije kamenorezaca iz svoga okolja De Karina je posebno vrijedna umjetnička osobnost koja fascinirana prirodnom i kulturnom baštinom krajolika suvremeno nastavlja njegov razvoj.

Stoga je De Karinin atelier -galerija već prepoznat kao vrijedan kulturni, umjetnički ali i turistički resurs malih gradova i mjesta u ukružju a primjenom niza kvalitativnih dopuna i prilagodbi trebao bi postati i cjelogodišnji pokretač kvalitetnog života u ovim sredinama koje bi trebale živjeti u kontinuitetu sa tendencijom da njihovo stanovništvo nije primorano koristiti takove manifestacije u većim urbanim centrima već da kod sebe okuplja na manifestacijama, koje kao jednu od značajki imaju davanje novih i suvremenih funkcija centrima u kojima se održavaju.

intimate spot. Still, this complex of local rural architecture together with qualities of the surrounding landscape communicates by its character and charisma with the neighbouring village of Zagora and towns of Brseč, Mošćenice and Mošćenička Draga. Ljubo de Karina's complex is well connected by particularly beautiful panoramic roads. It can function as peripheral place of seclusion or as a junction point of all these towns and villages. A combination of landscape, architecture, sculpture and the vital spatial function in sculptor's daily activity, make it one of the greatest treasures of the entire region. What best defines the atelier-gallery is its good state of preservation and sustainable redefinition of space. Ljubo de Karina's sculptures receive additional quality from the space they expand and from which they emerged. Others sculptures have dispersed into space, some nearby and some further away, thus creating unbreakable bonds. Ljubo de Karina graduated from the Academy of Fine Art in Ljubljana, while simultaneously attending master workshops of Augustinčić and Radauš in Zagreb. During the seventies he defined his stylistic angle. His sculptures stand in their natural environment from which they are literally born and form organic and soft shapes with carefully selected materials and symbolism. De Karina imposed his sculptures on the external space, although he creates sculptures for the interior too. De Karina is a particularly valuable artistic personality who is fascinated with nature and local cultural heritage. He draws from the local stone carvers' tradition and renders it contemporaneity.

De Karina's atelier-gallery has therefore been recognized as a valuable cultural, artistic and tourist asset of small towns and villages in the area. By implementing some additional adjustments it should become a catalyst for a better quality of life, throughout the year. People living in the surrounding communities should not have to leave for larger urban centres in search of artistic and cultural events, but rather, such events should serve as a gathering place and the features of new, contemporary functions for the local community.

Mošćenice – muzej?

Mošćenice – a Museum?

Višnja Zgaga

Mošćenička Draga rijetka je općina na teritoriju Hrvatske koja na tako malom prostoru ima čak četiri zaštićene povijesne cjeline: Brseč i Mošćenice kao povijesno-urbanističke cjeline te Zagore etnozonu i Donji kraj kao povijesno-ruralnu cjelinu.

U valorizaciji integralnog kulturno povijesnih i prirodnih vrijednosti taj prostor možemo kvalificirati vrlo visokom ocjenom.

Mošćenice su još rijedi primjer malog povijesnog grada (gradski statut iz 1501.godine) a koji nije doživio prostornu /funkcionalnu degradaciju kao mnogi gradovi u Hrvatskoj, napose u tranzicijskoj Hrvatskoj. Baštinska slika grada skup je slijedećih vrijednosti: ambijentalne i urbane cjeline feudalnog grada, pojedinačnih nepokretnih spomenika, etnografske zbirke sa tošom te elemenata koje nazivamo nematerijalnom baštinom: čakavski izričaj (Čakavski sabor), Slavesni panteon, staroslavenska glagoljaška misa, pravna baština-statut liburnijske komune.

Nažalost, sadašnja organizacija prezentacije baštine ne zadovoljava niti profesionalne kriterije niti promovira istinsku baštinsku vrijednost prostora.

Samo sinergijom svih baštinskih elemenata/entiteta, kao i novim istraživanjima i vrednovanjima baštine može se doći do znanja/potencijala daljnjeg kvalitetnog života grada. Suvremena svjetska muzejska praksa, ali i hrvatsko muzejsko zakonodavstvo otvaraju prostor profesionalne organizacije baštinskih sadržaja, njihovom sakupljanju/evidentiranju i registriranju, čuvanju i proučavanju te prezentaciji.

Mošćenička Draga is a rare Croatian municipality with as many as four protected historical ensembles in a relatively small area: Brseč and Mošćenice as historical urban ensembles, Zagora as an ethno-zone and Donji Kraj as a historical rural ensemble. In terms of its overall cultural, historical and natural features, the Mošćenička Draga municipality deserves a very high grade.

Mošćenice represent an even rarer example of a small historical town (with the town statute from 1501) which has not undergone spatial and functional degradation like many Croatian towns, particularly during the Transition. The town's overall heritage is made up of these features: the environmental and urban ensemble of the feudal town, individual immovable monuments, an ethnographic collection and elements of immaterial heritage such as the Chakavian expression (the Chakavian Parliament), the Slavic pantheon, the Old Slavonic Glagolitic mass and legal heritage – the Liburnian commune statute.

Unfortunately, the way in which heritage presentation is currently organized neither meets the professional criteria nor promotes the true value of heritage.

The knowledge and resources to further the quality of life in these towns can only be reached through the synergy of all heritage elements and entities, along with new studies and heritage evaluation. Contemporary global museum practices as well as Croatian museum legislation open up possibilities for professional organizing of heritage features, their collecting, recording and registration, keeping, studying and presenting.

Djelovanje udruge Prijatelji baštine - *Amici Hereditatis* u projektu uspostave sustavne skrbi za baštinu Ivanić Grada

Activities of the „Friends Of Heritage –Amici Hereditatis“ Association in the Project of Establishing Systematic Care for the Heritage of the Historic Ivanić Grad

Vida Pust Škrgulja

Kao povijesno naselje gradskih obilježja i tradicija, Ivanić-Grad je u 70. i 80. godinama 20. stoljeća doživio razdoblje uspješnog gospodarskog razvitka, prije svega na temelju eksploatacije bogatih nalazišta nafte i zemnoga plina. No, industrijalizacija je poslužila i kao pokretač cjelokupnog modela izgradnje uspješnog društva u skladu s načelima službene ideologije bivše države, SFR Jugoslavije. U viziji izgradnje modernog naselja, pitanja očuvanja i dostojne prezentacije kulturno-povijesne baštine gradića, čiji se najstariji korijeni mogu pratiti najmanje do kasnog srednjeg vijeka, bila su do te mjere marginalizirana da je povijesna jezgra Ivanić-Grada, u prostornom planu iz 1980., spomenuta samo kao neke vrste estetski problem, no, bez naznaka ikakve kulturno-povijesne vrijednosti koju taj prostor posjeduje.

Razdoblje poslije Domovinskog rata u velikoj je mjeri promijenilo stavove, no, jedinstveni se koncept uključenja povijesne jezgre u projekte uređenja grada oblikovao godinama. Novim je prostorno-planskim dokumentima obuhvaćen i iscrpan rad konzervatora na istraživanju i revalorizaciji ostataka povijesnog slijeda razvoja naselja. Unatoč tome, ideja cjelovite obnove i revitalizacije kulturno-povijesne baštine Ivanić-Grada i njegova zaleđa u razdoblju različitih sukoba interesa još uvijek nije u potpunosti zaživjela.

Od godine 2000. dalje, među građanima se intenziviraju inicijative za osnivanje muzeja kao središnje ustanove koja bi preuzela sustavnu skrb za baštinu. U slijedu tih inicijativa važnu ulogu ima i rad s mladima, posebice na razini srednje škole, kako bi se među mladim naraštajima proširila svijest o vrijednosti kulturno-povijesne baštine u izgradnji vlastitog, prepoznatljivog identiteta kraja i njegovih žitelja. Na tim je zasadama krajem 2004. godine u Srednjoj školi Ivan Švear održan Prvi skup prijatelja

Being a historic town with urban characteristics and traditions, Ivanić-Grad experienced a period of successful economic development during the 1970s and 1980s, primarily based on rich oil and natural gas fields' exploitations. However, industrialization also served as a moving force of the entire model of construction of successful society in accordance with the principles of the official ideology of the former republic of Yugoslavia. The questions of protection and commendable presentation of cultural-historic heritage, in the town with the oldest roots traceable at least back to the Late Middle Ages, were so marginalized in the vision of modern town construction that the Town Plan from 1980 mentioned the historic core of Ivanić-Grad only as a kind of an aesthetic problem, but without any indication of cultural-historic values which that ambient possesses.

The period after the Croatian War of Independence significantly changed the viewpoints, however, the unique concept of including the historic core into the town planning projects took years to formulate. The researches and revalorization of the remains of the historic sequence of town's development comprehensively carried out by the conservators have been included in the new town planning documents. Even so, the idea of full restoration and revitalisation of the cultural-historic heritage of Ivanić-Grad with its hinterland in the period of various conflicts of interests hasn't been implemented yet.

Since 2000, the citizens have intensified initiatives for a museum foundation that would undertake a systematic care for the heritage as a central institution. Consequently, another very important role plays working with young people, especially in high schools, so as to raise the awareness among younger generations

baštine Ivanić-Grada koji se razvio u Udrugu građana Prijatelji baštine-Amici hereditatis, Ivanić-Grad, registriranu sredinom 2005. Među temeljnim je programskim ciljevima udruge osvještavanje ideje o baštini kao važnom čimbeniku razvitka cjelokupnog naselja te intenzivan rad na uspostavi sustavne skrbi za baštinu povijesnog Ivanić-Grada, objedinjenoj u instituciji gradskog muzeja, koncipiranog na spoznajama i iskustvima suvremene muzeologije. Kako muzej, i nakon devet godina od prihvaćanja prve inicijative, još uvijek nije osnovan, udruga Prijatelji baštine nastavlja svojim javnim djelovanjem, ustrajući na uvažavanju mjerila struke u svakom zahvatu na baštini, uz čvrsto uvjerenje da samo kvalitetno očuvana i revitalizirana, u suvremeni život grada integrirana povijesna baština može postati važnim elementom održivog razvitka i pozitivne afirmacije grada i cijeloga kraja.

about the values of cultural-historic heritage in building independent, recognizable identity of the region and its inhabitants. These principles were the basis for organizing the first Gathering of Friends of Heritage in Ivanić-Grad in late 2004 in "Ivan Švear" High School, which developed into Friends of Heritage Association of Citizens – Amici Hereditatis in Ivanić Grad, registered in 2005. Among the association's fundamental programme objectives are raising consciousness about the idea of heritage as a vital factor for the entire town development and intense work on establishing the systematic care for heritage in historic Ivanić-Grad, which would be included in an institution of a town museum, founded on the notions and experiences of contemporary museology. Even now, nine years since the agreement on the first initiative, museum has not been established yet, so the Friends of Heritage association continues with its public activities. The association persists on acknowledging professional standards at every intervention on heritage, firmly believing that only a well preserved and revitalized historic heritage integrated within the contemporary urban life can become an important element of sustainable development and a positive affirmation of town and its surroundings.

Revalorizacija kulturno - povijesne baštine Lovrana

Revalorisation of the Historical and Cultural Heritage of Lovran

Dušan Peršić, Ivo Mileusnić, Frane Babić

Katedra čakavskog sabora Lovran kao znanstveno kulturna udruga općine Lovran prihvaća ovu priliku kako bi predstavila kulturnu baštinu grada Lovrana. Namjera nam je naglasiti neke specifične i važne osobitosti kulturne baštine povijesne gradske jezgre. Naglasak naše kratke prezentacije biti će na potrebi revalorizacije cjelokupnog kulturnog nasljeđa Lovrana što bi omogućilo iskorištavanje njegovih potencijala. Revitalizacija specifičnih kulturnih sadržaja također bi obogatila turističku ponudu grada

Chakavian Cathedra Lovran, as a scientific and cultural organisation of the Community of Lovran, will take this opportunity to present the cultural heritage of the town of Lovran. We will underline some specific and important characteristics of cultural heritage of the historical town's nucleus. The stress of our short presentation will be on the necessity of the revalorisation of the whole cultural heritage of Lovran,

Lovrana s obzirom da je turizam veoma važan dio gradske privrede.

Također, ovom prilikom želimo predstaviti aktivnosti Čakavske katedre sabora Lovran kao i naše planove za sudjelovanjem i suradnjom na projektima koji pridonose razvoju održivog turizma u Lovranu. Stoga smo prepoznali vrijednost ECOVAST-ovog projekta Mali gradovi te ćemo pri izlaganju predstaviti naše namjere i planove za moguću buduću suradnju u ovom projektu.

which will enable it to achieve its full potential. The revitalisation of specific cultural contents will also enrich the tourist attraction of the town of Lovran hence this is an important part of the town's economy.

We will also take this opportunity to present the activities of the Chakavian Cathedra of Lovran and our plans to participate and collaborate in projects which contribute to the development of sustainable tourism in Lovran. Thus we recognise the value of the ECOVAST Small Towns' Project and during our presentation we will outline our intentions and plans for possible future participation in this project.

Projekti i realizacije

Projects and examples

“Interreg” projekti održivog razvoja regija i edukacija studenata arhitekture

The "Interreg" Sustainable Development Projects and the Education of Architecture Students

Vesna Mikić

Hrvatski granični prostori imaju veliku šansu za razvoj zahvaljajući postupcima kandidiranja za nepovratna financijska sredstva iz predpristupnih fondova Europske Unije „Interreg“, namijenjena za prekograničnu suradnju. U tim okolnostima, proces prekogranične suradnje omogućio je niz poticajnih projekata u hrvatskom gospodarstvu. Procesi su temeljeni na održivosti a koja ima za cilj smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika europskih regija nastalih nakon stvaranja jedinstvenog tržišta.

Pogoršanje kvalitete života u regiji traži hitnu izgradnju unutarnjih kapaciteta kako bi se mobiliziralo stanovništvo i stvorile prilike za lokalni razvoj.

Studiranje regionalnog razvoja vezano je također i uz edukaciju arhitekata. U tim aktivnostima sudjelovao je veći broj Fakulteta Sveučilišta u Hrvatskoj kao i inozemni partneri (Barcelona, Rapperswill, Karlsruhe).

Nakon multidisciplinarnog terenskog istraživanja svi se postojeći i novi elementi uključuju u prostor kao nove vrijednosti te se kao takvi ugrađuju u razvojne projekte. Nakon dokumentiranja elemenata određenog teritorija, elementi se međusobno superponiraju, te se sinergijom vrijednosti rješavaju prostorni ili arhitektonski programi. Osvremenjuju se pojedine prostorne cjeline uz visoku svijest o zaštiti resursa i održivosti razvoja. U procesu rješavanja arhitektonsko-prostornih programa radi se na njihovom redefiniranju i preoblikovanju. Uz uvide u postojeću plansku dokumentaciju kao i strateške

Croatian border regions have good chances for development thanks to their application for grants from the EU Pre-Accession Funds, the “Interreg”, designed for cross-border cooperation. In these circumstances, the process of cross-border cooperation has provided a number of incentive projects for the Croatian economy. The processes are based on sustainability and aimed at reducing economic and social differences between European regions which incurred after the common market came into existence.

Deterioration in the quality of life of a region requires urgent development of internal capacities in order to mobilize the population and create opportunities for local development.

Regional development studies are related to the education of architects. A number of faculties from Croatian universities took part in these activities, together with their international partners (Barcelona, Rapperswill, Karlsruhe).

After a multidisciplinary field research, all existing and new elements are included in space as new values and incorporated into development projects. Once the elements of a particular territory are documented, they are superimposed, then through the synergy of values, spatial and architectural programs are executed. Individual spatial ensembles are modernized with high awareness for resource

dokumente o regionalnom i ruralnom razvoju hrvatskog teritorija, u prostor se uključuju novi elementi oblikovanja. Ovim radom prezentiraju se neki do sada istraženih projekata i inicijativa.

Projekt Hiper Hrvatska iz nastavnog programa Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sadrži i prezentira dugoročno istraživanje prostora i kulture, kontinentalne Hrvatske, te određivanje njezina mjesta u europskoj kulturi na osnovi potencijala održivog razvoja i prepoznatljivosti regija. Svaka regija ima svoje lokalne specifičnosti, arhitektonski vokabular, kulturološke karakteristike koje je nužno detektirati kako bi se mogle vrednovati, a zatim koristiti kao podloga za suvremenu arhitekturu, rukovodeći se vrijednostima egalitarnog, policentričkog razvoja.

Europski projekti «Interreg» u funkciji su kohezije pograničnih područja i regija pojedinih zemalja, a temelje se na osnovama višedimenzionalne održivosti; ekološke, energetske, demografske, kulturalne i dr. Pedagoški programi Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prate i razvijaju «Interreg» inicijative na tromeđi graničnih područja Hrvatske, Mađarske i Slovenije. Tokom perioda 2005 -2009. god. realizirano je u tim okvirima (razvojnim područjima) 20 programa i projekata.

Procesom uključivanja Hrvatske u Europsku Uniju posebno se intenzivira značenje regionalnog razvitka koji je u srži europskog interesa. Oko ideje regionalnog povezivanja strukturira se veliki broj akcija u gospodarskom, socijalnom i kulturnom razvoju, posebno graničnih prostora kako bi se harmonizirao cjelokupni europski prostor.

Ovdje opisani projekti i programi inicijalne su teme budućih prekograničnih razvojnih aktivnosti u sklopu «Interreg-a». Projekti predstavljaju strukturne zahvate u prostoru kojima se otvaraju nove mogućnosti održivog razvoja u turizmu, zaštiti okoliša, infrastrukturi i gospodarstvu.

Programi u regijama Gorsko kotara i Podravine izvire iz pedagoških programa Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Odvijali su se u tri pripremne faze kroz višeslojan proces podučavanja o očuvanju regionalne kulture u suvremenim okolnostima. Regionalna kultura mišljena je u vitalitetu Ricoeurove misli 60-tih godina i njezine kasnije arhitektonske kritičke interpretacije kulturnog identiteta Kennetha Framptona (Frampton, 1992., 339).

protection and sustainable development. Architecture-spatial programs undergo redefinitions and redesigning in the process of execution. New elements of design are incorporated in space by reviewing the existing planning documentation and strategic documents on regional and rural development of the Croatian territory. This work presents some of the explored projects and initiatives.

Project Hiper Croatia is part of the curriculum of the Faculty of Architecture in the University of Zagreb. It contains a presentation of a long-term study of space and culture of Continental Croatia. The study identifies its place within European culture based on its sustainable development potential and specificities of its regions. Each region has its own local specificities, architectural vocabulary and cultural characteristics which need to be detected in order to be appreciated and thereafter used as a foundation for contemporary architecture, governed by values of egalitarian and polycentric development.

The EU's "Interreg" projects function as a cohesive element in the border regions of individual countries. They are based on principles of multidimensional sustainability; environmental, energy-saving, demographic, cultural etc. Education programs of the Faculty of Architecture, University of Zagreb follow and develop the "Interreg" initiatives at the triple border region of Croatia, Slovenia and Hungary. 20 programs and projects of this array (area development) were carried out in the period from 2005 – 2009.

The process of Croatia's accession to the EU intensifies the meaning of regional development which lies at the heart of European interest. A great number of economic, social and cultural development activities are structured around the idea of regional associations, particularly in the border regions, in order to harmonize the overall European area.

Described projects and programs are initial topics for future cross-border development activities within the "Interreg." Projects represent structural interventions in these areas, opening up new possibilities of sustainable development in tourism, environment protection, infrastructure and the economy.

- U prvoj fazi radilo se na prepoznavanju prirodnog i kulturnog prostora s naglaskom na njegovoj autentičnosti, na organizaciji, komunikacijama u urbanim i ruralnim mreža. Ovdje navedene analize i postupci pod teoretskim su utjecajem Mislava Ježića (1992.), Denisa de Rougemonta i Ivana Rogića. Ivan Rogić ističe de Rougemontovu ideju za «zahtjevom prepoznavanja regija» s ciljem «obnove zavičajnosti». (Rogić, 1992.a, 28).

- U drugoj fazi analizirani su slojevi kulturnog i prirodnog krajolika, uključujući antropološke i arheološke nalaze kao i umjetnička topografija, geologija i geografija prostora.

- U trećoj fazi radilo se na isčitavanju autentičnosti teritorija uz uvjete očuvanja krajobraza. Stručna valorizacija tema vršila se na nekoliko razina (Sanchez de Juan, 2003.).

Programs in the Gorski Kotar and Podravina region result from educational programs of the Faculty of Architecture, University of Zagreb. They were carried out in three preliminary phases, through a multi-layered process of teaching regional culture protection in the present-day circumstances. Regional culture is understood through the vitality of Ricoeur's 60es thought and later through Kenneth Frampton's critical interpretation of Ricoeur's cultural identity concept, based on architecture (Frampton, 1992, 339).

- The first phase was to identify the natural and cultural specificities of the area, concentrating on its authenticity, organization and communications in urban and rural networks. The presented analyses and procedures were influenced by the theories of Mislav Ježić (1992), Denis de Rougemont and Ivan Rogić. Ivan Rogić stresses de Rougemont's demand for the "recognition of regions" aimed at the "restoration of native land" (Rogić, 1992, 28).

- In the second phase layers of cultural and natural landscape were analysed, including anthropological and archaeological findings as well as art topography, geology and spatial geography.

- The third phase concentrated on examining the area's authenticity, conditioned by landscape preservation. Expert evaluation of topics was carried out at several levels (Sanchez de Juan, 2003).

Idejni nacrt za interpretaciju omišaljske baštine

Preliminary Design for the Interpretation of Omišalj's Heritage

Nikola Albaneže

Grad je, dakako, uvijek više od muzeja koji ga nastoji protumačiti zainteresiranom posjetitelju. Pogotovo je takva disproporcija između potrebe i mogućnosti očita u velikim gradovima, svjetskim

Undoubtedly, a town is always more than just a museum which tries to interpret it to an interested tourist. Such disproportion between need and possibility is particularly obvious in larger cities and world metropolises, and even the best museums find it

metropolama i teško je uspijevaju prevladati čak i najbolji muzeji. Mali gradovi u tom smislu imaju osobitu šansu za uspješno provedenu cjelovitu prezentaciju i, kao krajnji cilj, ostvarenu komunikaciju s posjetiteljima.

Muzejski međuočjecaji su, kao i u svim drugim područjima, neizbježni te, dapače, poželjni. Međutim, kao što su to međunarodni simpoziji gradskih muzeja pokazali (prvi održan u Londonu 1993., drugi u Barceloni 1995), predstavnici današnje generacije muzealaca svjesni su potrebe kritičkog propitivanja svakoga predloška. S takvom sviješću i stavom nije moguće prihvatiti gotove obrasce. Zato muzeološka strategija ne bi smjela dopustiti funkcioniranje muzeja tek 'reda radi', kako bi se moglo reći da ipak postoji, a u njemu malo arheologije, etnografskih predmeta – red nošnje, red sopila, pa opet malo umjetničkih slika itd.

Dakle, ne treba doslovno kopirati, tek slijediti glavna načela – kako konstruirati i de-konstruirati naraciju kojom se ilustrira priča o gradu i njegovom okolnom prostoru – te pritom uzeti u obzir lokalne specifičnosti. U slučaju Omišlja one su i više nego očite; nagli (zapravo prenegli) populacijski rast i građevinsko širenje, odnosno suvremeni razvoj u zadnjih trideset godina kao izravna posljedica industrijalizacije na području iznimno bogate prošlosti; od razdoblja rimske urbanizacije naovamo. Pravi izazov za promišljenu muzeološku interpretaciju.

Urbanističko konzervatorska praksa na prostoru grada Labina

Town Planning and Conservation Practice in the Town of Labin

Sanja Gašparović, Azra Suljić

U radu se govori o posljednjih desetak godina sustavnog istraživanja i planiranja Grada Labina, što je kroz različite planerske etape, imalo za cilj prepoznati potencijale prostora kao polazišta suvremenog

difficult to overcome. In relation to this, small towns have a splendid opportunity to successfully conduct an integral presentation, and to establish communication with visitors as a final goal.

Like in any other field, influences between museums are unavoidable, even desirable. However, as the international symposiums of town museums have shown (the first held in 1993 in London, the second in 1995 in Barcelona), the representatives of today's generation of museum experts are aware of the need to critically reassess each item. With such awareness and attitude, it is impossible to accept ready-made forms. Hence, a museological strategy should not allow a museum to function just as a formality, only to say that it exists, and to exhibit a little bit of archaeology, and a little bit of ethnographic items – some folk costumes, Istrian long flutes, then some paintings and so on.

Therefore, one should never copy literally, but follow the basic principles – how to construct and de-construct a narration used for illustrating a story about a town and its hinterland – whilst taking into consideration the local specific qualities. In the case of Omišalj, they are even more than obvious; rapid (or even too rapid) population growth and building expansion, or a modern development in the last thirty years as a direct consequence of industrialisation in the area with rich historical background since the time of Roman urbanisation. A true challenge for a methodical museological interpretation.

The paper presents the last ten years of systematic research and planning in the Town of Labin, which has been, through various planning stages, aimed at

razvoja grada.

Studija revitalizacije urbanih jezgri istarskog poluotoka 'Terra recognita' 1998. godine razvila je metodu funkcionalno-strukturalnog određivanja razloga nastajanja ili pak nestajanja gradova te ukazala na važnost utvrđivanja gradotvornih elemenata koji proizlaze iz šireg konteksta – prostornog, pejzažnog, povijesnog, gospodarskog i dr. Izuzetna vrijednost urbanih cjelina Istre upravo je u tome što su u većini od njih prisutni tragovi mnogih povijesnih slojeva. Jedan od takvih primjera je grad Labin.

Vrijednost planerskih odluka koje su, kroz povijest, pojedine etape širenja grada jasno prostorno odvajale te time postigle čitkost matrice grada i zaštitu pojedinih povijesnih slojeva, prepoznata je i istaknuta u osnovnim polazištima Prostornog plana uređenja grada Labina 2004.

Zaštita i nove mogućnosti razvoja Staroga grada Labina i Podlabina osnova su Konzervatorskih studija (2003-2005) prema čijim rezultatima se realizira arhitektonski natječaj za gradsku knjižnicu i multimedijalni centar kao novi sadržaji i budućnost u prostoru bivšeg rudnika 2008.

Smjernice Konzervatorskih studija: zaštita, ali i pokušaj afirmiranja vrijednosti različitih povijesnih slojeva grada temelj su koncepta Urbanističkog plana uređenja Labina i Rapca.

Desetogodišnja urbanističko-konzervatorska praksa autora ovog rada na prostoru Grada Labina, pokazala je konkretne rezultate revitalizacije grada specifičnog po svojoj podvojenosti, ali i integraciji srednjovjekovne povijesne cjeline i modernog grada iz perioda talijanskog fašizma.

Realizacija urbanizma i arhitekture E. Montuoria 1938 – 1942. u Podlabinu prezentira i danas aktualne urbanističke i konzervatorske principe: planiranje i projektiranje suvremenim arhitektonskim rječnikom uz poštivanje povijesnog konteksta.

identifying the potentials of the area as starting points for a modern town development.

The study of revitalisation of urban cores in Istrian peninsula Terra incognita in 1998 developed a method of functional-structural identification of reasons for towns' emergence or disappearing, and pointed out the importance of determining town-making elements which derive from a wider context – spatial, landscape, historic, economic etc. The extraordinary value of Istrian urban zones is that most of them have visible traces of numerous historic layers. One of such examples is Labin.

The basic starting points for the Labin Town planning from 2004 recognized and emphasized the values of planning decisions which had made through time a clear spatial division between the particular stages of town expansion, having thus achieved a readability of town's matrix in addition to the conservation of historic layers.

The protection and new possibilities for the development of Old Town Labin and Podlabin form the base of Conservation studies (2003-2005), and according to their results is the architectural competition for a town library and a multimedia centre being realised, making them the new contents in the place of the former mine.

The guidelines of conservation studies: protection, but also attempts to affirm the values of different historic town layers represent the base of Labin and Rabac Town planning concept.

This author's ten years long town planning-conservation practice throughout the Labin area has shown actual results in revitalisation of a town famous for its partitions as well as integration of medieval historic zone with the modern town from the period of Italian fascism.

The realization of E. Montuori's town planning and architecture from 1938 to 1942 in the area of Podlabin still demonstrates the town-planning and conservation principles still valid today: planning and designing by using contemporary architectural language with respect to the historic context.

Arhitektonski snimak postojećeg stanja kao temelj zaštite malih povijesnih gradova

Architectural Survey as a Base for Preservation of Small Historic Towns

Alan Braun, Nataša Jakšić

U složenom procesu zaštite graditeljskog naslijeđa, arhitektonski snimak postojećeg stanja ima temeljnu ulogu. Na nekoliko konkretnih primjera vezanih uz prostor povijesne Liburnije – snimku Plomina izrađenom krajem sedamdesetih godina prošlog stoljeća, djelomičnom snimku Brseča, izrađenom osamdesetih godina prošlog stoljeća, te suvremenom snimku Mošćenice izrađenom u razdoblju od 2004.-2008. godine - pokazuje se na koji je način kvalitetan snimak postojećeg stanja, bez obzira kada je napravljen, koje su metode korištene i kojom tehnologijom je snimanje bilo izvedeno, osnovni i nezaobilazni alat kako za istraživačko djelovanje, tako i za svaku planersku i projektantsku intervenciju.

The architectural plan showing the current situation in the field has a basic role in the complex process of heritage conservation. The paper deals with several examples related to heritage conservation in the historical area of Liburnia – with an architectural plan of the small town of Plomin made by the end of seventies of the former century, also a partial architectural plan of the small town of Brsec made in the eighties of the former century, as well as the recently made architectural plan of the small town of Moscenice (made in the period 2004-2008).

All these examples show how precisely elaborated architectural surveys, no matter when they were made or which methods and technologies were used, make an indispensable tool not only for the future research, but also for any planning and building intervention in the project area.

Projekt *Putovima Frankopana* – revitalizacija frankopanskih kaštela Vinodola

Following the Paths of Frankopans Project - Revitalisation of Frankopan Castles of Vinodol Area

Koraljka Vahtar Jurković, Hicela Margan

U razdoblju 2005.-2008. Primorsko-goranska županija provela je u suradnji s jedinicama lokalne samouprave na čijem se području kaštela nalaze (gradovi Bakar, Kraljevica i Novi Vinodolski te Općina Čavle i Općina Vinodolska) Projekt revitalizacije frankopanskih kaštela Vinodola - Putovima Frankopana. Projekt je osmislio i predložio tadašnji Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje, podržalo Županijsko poglavarstvo i usvojila Županijska skupština. Tijekom proteklih godina

During the period from 2005 to 2008, Primorsko-goranska County carried out the project Revitalisation of Frankopan castles of Vinodol area – Following the Paths of Frankopan, which was implemented in collaboration with the local governments where the castles are located (The Town of Bakar, Kraljevica and Novi Vinodolski, the Municipality of Čavle and the Municipality of Vinodol). The project was developed and proposed by the former County Institute for Sustainable

uložena su tako značajna sredstva, kako od strane Županije tako i od lokalne samouprave i Ministarstva kulture.

U projekt je bilo uključeno 10 kaštela. To su Grobnik na području općine Čavle, Bakar i Hreljin na području grada Bakra, Nova Kraljevica i Grad Zrinskih na području grada Kraljevice, Novi Vinodolski i Ledenice na području grada Novi Vinodolski, te Drivenik, Bribirska kula i Grižane na području Vinodolske općine.

Revitalizacija frankopanskih kaštela polazi od prezentacije priče o bogatoj i uzbudljivoj prošlosti plemićke obitelji Frankopana koji su živjeli na ovim prostorima od početka XII. stoljeća do druge polovine XVII. stoljeća. Frankopani su potekli s otoka Krka, iz okoline Vrbnika točnije iz kaštela Gradec, a zatim su se raširili po cijelom otoku. Proširivši svoju moć na Vinodol i Gorski kotar gradili su kaštele kao obrambene punktove, u priobalju, Gorskom kotaru i dalje po kontinentalnoj Hrvatskoj.

Cilj Projekta bio je inventarizacija i ocjena stanja, te valorizacija i revitalizacija 10 frankopanskih kaštela na području Vinodola tako da svojim sadržajima obogate kulturnu i turističku ponudu gravitirajuće sredine i šire, a sve kako bi sinteza novih funkcija i ostvarenje novog prostora više vrijednosti omogućila samofinanciranje i održavanje kaštela.

Rezultati projekta su sljedeći: posve je obnovljena kula u Bribiru, uređen je kaštel te su izvršene predradnje za uređenje Frankopanskog trga u Novom Vinodolskom, izvršeni su opsežni arheološki i rekonstruktivni radovi na gradu Grobniku, sanirana su krovništa kaštela u Bakru i dvorca Frankopan - Nova Kraljevica. Za gradinu Hreljin, Grad Zrinskih u Kraljevici, Ledenice, i Grižane izrađena je potrebna prethodna dokumentacija (snimak postojećeg stanja, arheološki istražni radovi i konzervatorsko idejno rješenje). Kaštel Drivenik nalazi se pred rekonstrukcijom i planiranim uređenjem ljetne pozornice.

Ovako pripremljen i proveden projekt, zaokružen je prijavom na natječaj Tematski putovi koji je temeljem Programa poticanja razvoja tematskih turističkih putova u Republici Hrvatskoj raspisalo Ministarstvo turizma. Natječajem su odobrena sredstva za izradu informativnih panoa za svaki od

Development and Physical Planning, supported by the County Government and enacted by the County Assembly. During the past several years, the County, local government and the Ministry of Culture have invested significant funds.

There are ten castles involved in the project: Grobnik located on the territory of the Municipality of Čavle; Bakar and Hreljin on the territory of the Town of Bakar; Nova Kraljevica and the Town of Zrinski on the territory of the Town of Kraljevica; Novi Vinodolski and Ledenice on the territory of the Town of Novi Vinodolski; and Drivenik, Bribir Tower and Grižane located on the territory of the Municipality of Vinodol.

The revitalisation of Frankopan castles begins with a presentation of the rich and exciting history of the noble family of Frankopan, who had lived in this area from the beginning of the 12th century to the second half of the 17th century. The Frankopan family had originated in the island of Krk, or more precisely in Gradec castle near the town of Vrbnik, from where they spread all over the island. As their power extended to Vinodol and the region of Gorski Kotar, they built castles as defence points in the coastal area, Gorski Kotar and all over the Continental Croatia.

The Project's goal was to make an inventory and a condition assessment, in addition to evaluation and revitalisation of ten Frankopan castles in Vinodol area, in order for them to enrich the cultural tourism offer of closer and wider area, and all that in an attempt to enable castles' self-sufficiency and maintenance through the synthesis of new purposes and establishment of new places of higher quality.

The Project's results are as following: the Bribir Tower has been completely restored; in Novi Vinodolski the castle has been renovated whereas the preliminary works for the Frankopan Square's renovation have been made; extensive archaeological and reconstruction works on the town of Grobnik have been carried out; the roofs of the Bakar castle and Nova Kraljevica castle have been repaired. The necessary preliminary documentation has been carried out for the hill-forts of Hreljin, Zrinski Town in Kraljevica, Ledenice and Grižane (record of the current condition, archaeological research works, conservation preliminary design). The

deset kaštela Vinodola te prospekt koji objedinjava podatke sa svih deset panoa u itinerer tematskog puta. Podaci na panoima i prospekti dostupni su na hrvatskome, engleskome, njemačkome i talijanskome jeziku.

summer stage in Drivenik castle is about to be reconstructed and renovated.

Such prepared and implemented project has entered the Thematic routes competition, for which the Ministry of Tourism has invited applications on the basis of the Programme for the Development of Thematic Tourism Routes in Republic of Croatia. The competition granted funds for making info boards for each of the ten castles in Vinodol area, and a brochure which unites the data from all ten boards into a thematic route itinerary. The information on boards and in brochures is given in Croatian, English, German and Italian language.

Revitalizacija kulturno povijesnih cjelina na području Primorsko-goranske županije u sklopu međunarodnih projekata

Revitalisation of Cultural-Historic Zones in Primorsko-Goranska County as a Part of International Projects

Koraljka Vahtar Jurković, Hicela Margan

Primorsko-goranska županija je u razdoblju 2002.-2006. sudjelovala u provedbi INTERREG IIIB – CONSPACE projekta, čija je tema bilo prostorno planiranje na području talijanskih, austrijskih i mađarskih regionalnih cjelina, te Slovenije i Hrvatske. Naša je Županija provela pilot-projekt Zaštita kulturno-povijesnih cjelina na području Primorsko-goranske županije.

In the period from 2002 to 2006, Primorsko-goranska County participated in the implementation of INTERREG IIIB – CONSPACE project on the subject of physical planning in Italian, Austrian and Hungarian regions, as well as Slovenia and Croatia. The County carried out the Protection of cultural-historic zones in Primorsko-goranska county Pilot Project.

U sklopu provedbe pilot-projekta održana je međunarodna radionica Revitalizacija kulturno-povijesnih cjelina u Primorsko-goranskoj županiji na primjeru grada Kastva. Odabir Kastva bio je logičan s obzirom da je za grad Kastav već bio donijet detaljni plan uređenja i da je Grad Kastav već ostvario značajne rezultate u revitalizaciji svoje povijesne jezgre. Cilj radionice bio je poticanje revitalizacije kulturno-povijesnih cjelina na području naše Županije, s osobitim naglaskom na sudjelovanje jedinica lokalne samouprave i svih zainteresiranih struktura na lokalnoj i regionalnoj razini. Radovi prezentirani tijekom radionice objavljeni su u dvojezičnome zborniku.

An international workshop Revitalisation of cultural-historic zones of Primorsko-goranska county – example of the town of Kastav was held as a part of the pilot project implementation. The selection of Kastav was logical considering that Kastav had already drawn up a detailed town plan and that the Town of Kastav already achieved significant results in the revitalisation of its historic town core. The workshop's objective was to encourage the revitalisation of cultural-historic zones in the County, with a special emphasis on participation of local government bodies and all interested structures on local and regional levels. The papers presented during

Jednako tako, kao primjere dobre prakse, Županija je u sklopu provedbe Projekta predstavila publikacije koje je izdala na temu kulturno-povijesnog naslijeđa, kratke informativne filmove te hipermedijsku bazu podataka na Internetu, a sve u cilju edukacije i upoznavanja javnosti s vrijednostima kulturno-povijesnog naslijeđa.

the workshop were published in bilingual proceedings.

As examples of good practice, the County also promoted publications as a part of the Project implementation, on the subject of cultural-historic heritage, in addition to short information movies and hyper-media internet data base, and all for the purpose of education and introducing the public with the values of cultural-historic heritage.

Popis autora | List of Authors

Nikola **Albaneže**
Academia Cravatica
Art Magazin Kontura
Hrastova 38a 10 040 Zagreb
Tel.: +385 1 2864 869
E-mail: n.albanez@inet.hr

Frane **Babić**
Katedra čakavskog sabora Lovran
Brajdice 1, 51415 Lovran
Tel.: +385 91 1528 833
E-mail: skinovitz@gmail.com

Prof.dr.sc. Branko **Blažević**
Fakultet za menadžment u turizmu
i ugostiteljstvu iz Opatije
Ika, Primorska 42, P.P. 97, 51410 Opatija
Tel.: +385 51 244 013
E-mail: brankob@fthm.hr

Ognjen **Blažević**, mag.oec.
Mythos d.o.o.
Istarska 19, 51250 Novi Vinodolski
Tel.: +385 98 1955 591
E-mail: ognjen.blazevic@ri.t-com.hr

Nikša **Božić**, dipl.ing.arh.
APE d.o.o.
Ozaljska 61/1, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 3097 572
E-mail: niksa.bozic@ape.hr

Mr.sc. Alan **Braun**, dipl.ing.arh.
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Kačićeva 26, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4639 346
E-mail: alan.braun@arhitekt.hr

Theodor **de Canziani**
Vila Ružić –Pećine
51000 Rijeka

Dr.sc. Željka **Čorak**
Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68/III, 10000 Zagreb
Tel.: +385 91 5063 166
E-mail: zcorak@hart.hr

Prof.dr.sc. Mladen **Črnjar**, dipl.ing.arh.
JU Zavod za prostorno uređenje Primorsko-
goranske županije
Splitska 2, 51 000 Rijeka
Tel.: +385 51 351 772
E-mail: mladen.crnjar@pgz

Mirela **Čordaš**, dipl.ing.arh.
APE d.o.o.
Ozaljska 61/1, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 3011 417
E-mail: mirela@ape.hr

Mr.sc. Biserka **Dumbović Bilušić**,
dipl.ing.arh.
Ministarstvo kulture,
Uprava za zaštitu kulturne baštine
Konzervatorski odjel u Zagrebu
Mesnička 49, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4851 191
E-mail: biserka.dumbovic@zg.t-com.hr

Dr.sc. Sanja **Gašparović**, dipl.ing.arh.
Sveučilište u Zagrebu,
Arhitektonski fakultet
Kačićeva 26, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4639 148
E-mail: sanja.gasparovic@arhitekt.hr

Mr.sc. Daina **Glavočić**
Muzej moderne i suvremene umjetnosti
Dolac 1/II, 51000 Rijeka
Tel.: +385 51 492 614
E-mail: daina.glavocic@mmsu.hr

Sandra **Jakopec**, dipl.ing.arh.
APE d.o.o.
Ozaljska 61/1, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 3011 417
E-mail: sandra@ape.hr

Dr.sc. Nataša **Jakšić**, dipl.ing.arh.
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Kačićeva 26, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4639 346
E-mail: natasa.jaksic@arhitekt.hr

V.asist.dr.sc. Adriana **Jelušić**
Fakultet za menadžment u turizmu i
ugostiteljstvu iz Opatije
Ika, Primorska 42, P.P. 97, 51410 Opatija
Tel.: +385 91 1691 310
E-mail: adrianas@fthm.hr

V.pred. Zlatko **Karač**, dipl.ing.arh.
Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kačićeva 26, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4639 380
E-mail: zlatko.karac@inet.hr

Mr.sc. Valerija **Kelemen-Pepeonik**
Grad Zagreb, Gradski ured za strategijsko
planiranje i razvoj Grada
Republike Austrije 18, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 6101 863
E-mail: valerija.kelemen-pepeonik@zagreb.hr

Dr.sc. Jasenka **Kranjčević**, dipl.ing.arh.
Institut za turizam
Vrhovec 5, 10 000 Zagreb
Tel.: +385 1 3909 641
E-mail: jassenka.kranjcevic@iztgz.hr

Mr.sc. Marinela **Krstinić-Nižić**
Fakultet za menadžment u turizmu
i ugostiteljstvu iz Opatije

Ika, Primorska 42, P.P. 97, 51410 Opatija
Tel.: +385 98 1889 979
E-mail: marikn@fthm.hr

Prof.dr.sc. Nenad **Lipovac**, dipl.ing.arh.
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Kačićeva 26, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4639 444
E-mail: nenad.lipovac@posluh.hr

Hicela **Margan**, dipl.ing.arh.
Upravni odjel za graditeljstvo i zaštitu okoliša
Primorsko-goranske županije
Riva 10, 510000 Rijeka
Tel.: +385 51 351 228
E-mail: icela.margan@pgz.hr

Prof.dr.sc. Vesna **Mikić**, dia
Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kačićeva 26, 10000 Zagreb

Pam **Moore**, B.A. (Hons)
ECOVAST, secretary General
59 Bodycoats Road, Chandlers Ford, Hants
S053 2HA, UK
Tel.: +44 2380 275 153
E-mail: pam.moore59@ntlworld.com

Vida **Pust Škrgulja**, prof.
Srednja škola Ivan Švear
Udruga Prijatelji baštine
Ljudevita Gaja 4, 10310 Ivanić-Grad
Tel.: +385 1 2882 065
E-mail: ida.ps@globalnet.hr
amici_hereditatis@yahoo.ca

Dr.sc. Darja **Radović Mahečić**
Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68/III, 10000 Zagreb
Tel.: +385 91 2097 912
E-mail: darja.mahecic@gmail.com

Dr.sc. Dušica **Seferagić**
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Amruševa 8/III, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4922 926
E-mail: dusica@idi.hr

Zoran **Skala**, dipl.ing. strojarstva
Javna ustanova Zavod za prostorno
uređenje Primorsko-goranske županije
Splitska 2/II, 51000 Rijeka
Tel.: +385 51 351 774
E-mail: zoran.skala@pgz.hr

Doc.dr.sc. Dora **Smolčić Jurdana**
Fakultet za menadžment u turizmu i
ugostiteljstvu
Ika, Primorska 42, P.P. 97, 51410 Opatija
Tel.: +385 51 294 186
E-mail: dora.smolcic@fhtm.hr

Tihana **Stepinac Fabijanić**
Predsjednica ECOVAST International
F.P.Pavina 32, 51000 Rijeka
E-mail: tihana.fabijanic@post.t-com.hr

Azra **Suljić**, dipl.ing.arh.
ASK Atelier doo
Trg N.Š. Zrinskog 17, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4873 883
E-mail: azra.suljic@ask.hr

Asist.mr.sc. Anđelina **Svirčić Gotovac**
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Amruševa 8/III, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4922 926
E-mail: angelinasg@gmail.com

Phil **Turner**
ECOVAST, vice president
46 Hatherley Road,
Winchester Hants S022 6RR,
Great Britain
Tel.: +44 1962 863 657
E-mail: p.turner@ruralnet.org.uk

Irina **Udicki**, dipl.ing.pejsaž.arh.
Univerzitet u Novom Sadu,
Fakultet tehničkih nauka
Odsjek za Arhitekturu,
Trg D. Obradovića 6, 21000 Novi Sad,
Srbija
Tel.: +381 11 322 5801
E-mail: irina.udicki@beotel.net

Gordana **Uroda**, dipl.ing.arh.
JU Zavod za prostorno uređenje Primorsko-
goranske županije
Splitska 2, 51 000 Rijeka
Tel.: +385 51 351 753
E-mail: gordana.uroda@pgz.hr

Dr.sc. Koraljka **Vahtar-Jurković**,
dipl.ing.građ.
Upravni odjel za graditeljstvo i zaštitu okoliša
Primorsko-goranske županije
Riva 10, 510000 Rijeka
Tel.: +385 51 351 202
E-mail: koraljka.vahtar-jurkovic@pgz.hr

Veseljko **Velčić**
Katedra čakavskog sabora Općine
Mošćenička Draga
Voćarsko naselje 58, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4616 256

Dr.sc. Ratko **Vučetić**
Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68/III, 10000 Zagreb
E-mail: rvucetic@hart.hr

Dr.sc. Vlasta **Zajec**
Institut za povijest umjetnosti
Ul. grada Vukovara 68/III,
10000 Zagreb
Tel.: +385 98 353 251
E-mail: lastavica@yahoo.com

Višnja **Zgaga**
Muzejska savjetnica
Muzejski dokumentacijski centar,
Ilica 44/II, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4847 898
E-mail: vzgaga@mdc.hr

Jelena **Zlatar**, dipl.ing.soc.
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Amruševa 8/III, 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 4922 926
E-mail: zlatar.jel@gmail.com

Bilješke | Notes

Sponzori:

Hrvatska turistička zajednica

Turistička zajednica Primorsko-goranske županije

Turistička zajednica Općine Mošćenička Draga

AB Gradnja d.o.o., Karlovac

Arhikon d.o.o., Zagreb

ING-GRAD d.o.o., Zagreb

Izgradnja Popovački, Vojnić

Kolos d.o.o., Duga Resa

Palir d.o.o., Zagreb

Studio Hrg, Zagreb